

پرسش‌های چهارگزینه‌ای **یازدهم**

علوم و فنون ۲

■ ابوالفضل قاضی

● برای مشاهده محتوای
تکمیلی این کتاب QR-Code
را اسکن کنید

فهرست

بخش اول: درسنامه و پرسش‌های چهارگزینه‌ای		
درسنامه / پرسش / پاسخ		
۲۰۰	۱۲	۶
درس اول تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های هفتم، هشتم و نهم		
۲۰۱	۲۵	۱۷
درس دوم پایه‌های آوایی		
۲۰۹	۴۱	۳۲
درس سوم تشبیه		
۲۱۵	۵۶	۵۰
درس چهارم سبک‌شناسی قرن‌های هفتم، هشتم و نهم (سبک عراقی)		
۲۱۷	۷۰	۶۲
درس پنجم پایه‌های آوایی همسان (۱)		
۲۲۲	۸۲	۷۶
درس ششم مجاز		
۲۲۵	۹۰	۸۷
درس هفتم تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های دهم و یازدهم		
۲۲۶	۱۰۴	۹۴
درس هشتم پایه‌های آوایی همسان (۲)		
۲۳۲	۱۲۰	۱۱۱
درس نهم استعاره		
۲۳۸	۱۳۵	۱۲۸
درس دهم سبک‌شناسی قرن‌های دهم و یازدهم (سبک هندی)		
۲۴۰	۱۵۲	۱۴۱
درس یازدهم پایه‌های آوایی همسان دولختی		
۲۵۰	۱۶۷	۱۶۱
درس دوازدهم کنایه		

بخش دوم: آزمون‌ها	
آزمون / پاسخ	
۲۵۲	۱۷۴
آزمون‌های جامع فصل اول	
۲۵۴	۱۷۷
آزمون جامع فصل دوم	
۲۵۶	۱۸۱
آزمون نیم‌سال اول	
۲۵۸	۱۸۴
آزمون جامع فصل سوم	
۲۶۰	۱۸۸
آزمون جامع فصل چهارم	
۲۶۳	۱۹۱
آزمون پایان سال (۱)	
۲۶۵	۱۹۵
آزمون پایان سال (۲)	

بخش سوم: پاسخ‌نامه	
۲۰۰	پاسخ‌نامه تشریحی
۲۶۹	پاسخ‌نامه کلیدی
۲۷۳	فلش کارت

تشبیه

درس ۳

مشاوره: این درس مهم‌ترین درس سال یازدهم و حتی شاید مهم‌ترین درس برای کنکور باشه؛ حتی مهم‌ترین آرایه ادبی در کل ادبیات فارسی. از اول تاریخ تا الآن هر کی می‌خواست و می‌خواد شعر بگه، اولین آرایه‌ای که میاد به ذهنش، تشبیه هست. پس بیت‌های زیادی داریم که تشبیه دارند و کلی مدلای مختلف برای تشبیه ایجاد شده. آماده باش که این درس رو بخوری!

از این درس توی کنکور، تست مستقیم میاد. توی تست‌های ترکیبی هم استفاده میشه، یهو توی یه کنکور می‌بینی پنج تا سؤال از تشبیه وجود داره. توی آزمونای تشریحی و آزمون‌های سال یازدهم و کنکورهای آزمایشی هم کلی سؤال میاد. اگه کلاً دوس داری ادبیات رو بفهمی و باهش ارتباط بگیری، بهترین جا، این درسه. اینو یاد بگیری بقیه درسای آرایه هم راحت میشه.

سخن عادی و سخن ادبی

یک مقدمه بگوییم که ببینیم اصلاً آرایه‌های ادبی چه هستند. فرق شاعران با سایر افراد چه بوده که اسم شاعران را این همه شنیده‌ایم اما اسم افراد معمولی را نشنیده‌ایم. فرق کسی که می‌تواند دل یک نفر را ببرد، یا از یک پادشاه هدیه دریافت کند یا ما را به خنده وادارد، با بقیه چیست؟ مسلماً شیوه‌های بیان و تخیل‌های مورد استفاده.

یک حرف را به صد شکل می‌توان بیان کرد. می‌توان گفت: «من عاشقتم» یا یکی از این جمله‌ها را انتخاب کرد: «دل‌م اسیرت شده»، «کبوترِ دلم جلدِ خونهات شده» یا «از آن هنگام که تو را دیدم شکوفه‌های بهاری، دلم را پر از عطر محبت کرده است...» و...

همه این‌ها همان معنای جمله اول (من عاشقتم) را می‌دهد اما اثرگذاری متفاوتی دارند؛ به جمله اول «سخن عادی» و به سایر جمله‌ها «سخن ادبی» می‌گویند.

مثال:

سخن ادبی	سخن عادی
<ul style="list-style-type: none"> از برق شمشیر تو رنگ آسمان می‌پرد. آسمان نمی‌تواند دست تو را ببندد. 	<ul style="list-style-type: none"> تو خیلی دلاور هستی.
<ul style="list-style-type: none"> بوی بهار از گریبان گل‌ها دمید. برگ‌ها مانند لباسی سبز، تن عریان درختان را پوشاند. 	<ul style="list-style-type: none"> بهار شد.

تفاوت سخن ادبی و سخن عادی در استفاده از آرایه‌های ادبی و شیوه بیان مطلب است. آرایه‌های ادبی، شیوه‌هایی هستند که متن را آرایش می‌کنند. آرایه‌های «بیانی» در سال یازدهم مطرح می‌شود که مهم‌ترین آرایه‌ها برای آفرینش تخیل و خیال هستند. تشبیه، مجاز، استعاره، کنایه. در این درس به آرایه تشبیه می‌پردازیم.

تشبیه و ارکان آن

ادعای همانندی میان دو یا چند چیز، می‌شود آرایه «تشبیه». همان‌طور که گفتیم تشبیه یکی از آرایه‌های (فنون یا صنایع) ادبی است که کلام را از حالت عادی به حالت ادبی برمی‌گرداند.

مثال:

در شب غربت شب سرما شب سردرگمی گرم و مطبوعی شبیه عطر چای هیزمی «حامد عسکری»

• شاعر در این بیت به یارش می‌گوید مثل عطر چای هیزمی در شب‌های سرد و غریب، گرم و مطبوع است و این‌گونه سخن را از حالت عادی به حالت ادبی و شاعرانه ارتقا داده است.

مثال:

تو چون نسیم گذر کن به عاشقان و ببین که همچو برگ خزانست چه جان‌نثاران‌اند «شهریار»

• شاعر به یار می‌گوید که مثل نسیم عبور کند و ببیند که عاشقان مانند برگ پاییزی به پای یار می‌ریزند و جان خود را فدا می‌کنند.

مثال:

رفت پیش شیخ با چشم پر آب اشک می‌بارید مانند سحاب «مولوی»

• در اینجا مولوی در توصیف شخصیت داستانش می‌گوید که مانند ابر (سحاب) گریه می‌کرد. شاعر تلاش کرده است که فضای داستان را ادبی‌تر کند و مخاطب را جذب کند.

ارکان تشبیه

تشبیه دارای چهار رکن است:

① **مشبه:** آن چیزی که می‌خواهیم در مورد آن صحبت کنیم و آن را تشبیه کنیم. مثلاً وقتی بخواهیم آسمان را توصیف کنیم و بگوییم:

📍 **مثال:** «آسمان مانند دریا. پر از تلالؤ (درخشش) ستاره شده بود.»

• در اینجا موضوع اصلی آسمان است، پس مشبه است.

② **مشبه‌به:** آن چیزی است که مشبه را به آن تشبیه می‌کنیم. در واقع مشبه‌به در جواب سؤال «مثل چی؟» پدید می‌آید. یعنی شاعر فکر می‌کند و دنبال چیزی می‌گردد که شبیه موضوع اصلی باشد. مثلاً وقتی دارد درباره دانش‌آموزی که در حل تست گیر کرده است صحبت می‌کند، فکر می‌کند و می‌بیند قاشق در عسل هم گیر می‌کند و می‌گوید:

📍 **مثال:** «شما در حل تست مثل قاشق در عسل گیر کرده‌اید.»

• در اینجا «قاشق در عسل» مشبه‌به است.

📍 **مثال:** «چشمان تو مثل آفتاب روز مرا روشن می‌کند.»

• در اینجا «آفتاب» چیزی است که چشم به آن تشبیه شده است. پس آفتاب «مشبه‌به» است. در واقع در جواب سؤال «مثل چی؟» می‌گوییم «مثل آفتاب» پس آفتاب مشبه‌به است.

③ **وجه‌شبه:** ویژگی مشترکی است که باعث می‌شود بگوییم دو چیز مثل هم هستند. وجه‌شبه در پاسخ به سؤال «از چه نظر؟» بیان می‌شود.

📍 **مثال:** وقتی خواهرزاده شما به دنیا بیاید و پوستش بسیار سفید باشد، این سفیدی باعث می‌شود شما بگویید «پوستش مثل برف، سفید است». البته ممکن است گاهی وجه‌شبه را بیان نکنید و فقط بگویید «پوستش مثل برف است» اما همه می‌دانند که وجه‌شبه «سفیدی» است.

📍 **مثال:**

صدا چون بوی گل در جنبش آب به آرامی به هر سو پخش می‌گشت «فریدون توللی»

• در این عبارت صدا به بوی گل تشبیه شده است. اما از چه نظر این دو شبیه هم هستند؟ از این نظر که هر دو به آرامی به اطراف پخش می‌شوند.

④ **ادات تشبیه:** ابزاری است که با آن تشبیه را بیان می‌کنیم. مثل میخی است که مشبه و مشبه‌به را به هم وصل می‌کند. (البته گاهی این میخ دیده نمی‌شود).

📍 **مثال:** «ادات تشبیه مثل میخی، مشبه و مشبه‌به را به هم وصل می‌کند» کلمه «مثل» ادات است. کلماتی مشابه «مثل، مانند، همچو، چون، ...» ادات تشبیه هستند.

خلاصه ارکان تشبیه

رکن تشبیه	تعریف	چگونه پیدا کنیم؟
مشبه	موضوع اصلی که درباره آن سخن می‌گوییم و آن را به چیزی تشبیه می‌کنیم.	<ul style="list-style-type: none"> اول تشبیه را در ذهنمان مرتب می‌کنیم. کلمه اول مشبه است. ممکن است این کلمه یک ضمیر باشد که در عبارت نیامده باشد یا خیلی کوچک باشد: <p>مثل ماهی ← تو مثل ماهی مشبه مشبه</p> <p>مانند گل، شکوفا شدیم ← ما مانند گل شکوفا شدیم. مشبه مشبه</p>
مشبه‌به	چیزی که به آن تشبیه کرده‌ایم.	<ul style="list-style-type: none"> در جواب سؤال «مثل چی؟» می‌آید. اگر ادات داشته باشیم، چسبیده به ادات می‌آید: <p>تو همچو خورشیدی ← مثل چی هستی؟ خورشید چسبیده به ادات مشبه‌به</p>
وجه‌شبه	ویژگی مشترک میان مشبه و مشبه‌به	<ul style="list-style-type: none"> در جواب سؤال «از چه نظر؟» می‌آید. معمولاً به صورت فعلی یا مصدری بیان می‌شود. <p>عاشق مانند پروانه است از چه نظر ← هر دو در آتش می‌روند و می‌سوزند وجه شبه</p>
ادات تشبیه	ابزاری که مشبه و مشبه‌به را به هم متصل می‌کند.	<ul style="list-style-type: none"> بهترین راه پیدا کردن ادات، شناختن انواع ادات است و اینکه چشمت به آن‌ها عادت کند: <ol style="list-style-type: none"> ادات حرف اضافه: چون، چو، همچون، مانند، مثل ... ادات وند: گون (مثل لاله‌گون)، وش (مثل پری‌وش)، آسا (مثل رعدآسا) و ... ادات فعل یا قید: می‌ماند، مانند است، گویی، گفתי، انگار و ...

معمولاً وقتی از ارکان تشبیه سؤال می‌پرسند، بیشتر سؤال از وجه شبه و اداته. چون ممکنه حذف بشن و در عبارت وجود نداشته باشن.

• در کدام گزینه ادات تشبیه وجود ندارد؟

۱) گر در طلبت رنجی ما را برسد شاید	چون عشق حرم باشد سهل است بیابان‌ها
۲) دوست دارم که بپوشی رخ همچون قمرت	تا چو خورشید نبینند به هر بام و درت
۳) ماه و پروین از خجالت رخ فرو پوشد اگر	آفتاب‌آسا کند در شب تجلی روی تو
۴) هرچند نمی‌سوزد بر من دل سنگینت	گویى دل من سنگی است در چاه زرخدانت

تست را چطور حل کنیم؟ اول از همه کلمات مشکوک به ادات در هر گزینه را مشخص کنیم. زیرا احتمالاً گزینه جواب، کلمه‌ای دارد که شبیه

ادات تشبیه است اما ادات نیست: ۱. چون / ۲. همچون - چو / ۳. آسا / ۴. گویی
حالا ببینیم آیا این کلمات در معنای تشبیهی به کار رفته‌اند یا نه؛ در گزینه «۱» کلمه «چون» به معنای «وقتی که» استفاده شده است؛ پس ادات نیست و جواب ما می‌شود گزینه «۱».

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۲: رخ مانند «قمر / خورشید» تو را همه جا نبینند.

گزینه ۳: آفتاب‌آسا ← مانند آفتاب، روی تو تجلی کند.

گزینه ۴: گویی: انگار مانند این است که ← انگار دل من مانند سنگی است.

• کدام گزینه فاقد وجه شبه است؟

۱) مرا مگذار با این کوه اندوه	درآ خورشیدمانند از پس کوه
۲) ادیب افکند سر چون خامه (قلم) در پیش	بسی پیچید همچون نامه بر خویش
۳) ز آدم تا مسیحا انبیا جمع	همه پروانه‌آسا گرد آن شمع (منظور پیغمبر اسلام)
۴) زمین از رویشان همچون گلستان	هوا از مویشان چون سنبلستان

تست را چطور حل کنیم؟ در هر تشبیه ابتدا شکل ساده را بیان کنید «چی مانند چی؟» و سپس بپرسید که «از چه جهت؟»، حالا ببینید

در بیت چیزی وجود دارد که جواب شما را بدهد و وجه شبه را بیان کند؟

بررسی گزینه‌ها:

گزینه ۱: چی مانند چی؟ تو مانند خورشید ← از چه جهت؟ از پس کوه درآمدن

گزینه ۲: چی مانند چی؟ ادیب مانند قلم ← از چه جهت؟ سر در پیش افکندن. (قلم همیشه سرش را پایین می‌اندازد تا بنویسد.)

دیگر چی مانند چی؟ او مانند نامه ← از چه جهت؟ به خود پیچیدن (مانند نامه، لوله‌شده)

گزینه ۳: چی مانند چی؟ انبیا مانند پروانه (پروانه‌آسا) ← از چه جهت؟ جمع شدن دور شمع (در ادبیات کهن منظور از پروانه همان شب‌پره‌ها هستند که دور نور و چراغ می‌چرخند.)

گزینه ۴: چی مانند چی؟ زمین مانند گلستان ← از چه نظر؟ زیبایی ← در بیت نیامده

دیگر چی مانند چی؟ هوا مانند سنبلستان ← از چه نظر؟ خوشبویی ← در بیت نیامده

برخی تشبیه‌های رایج در ادبیات

برای شناخت بهتر، لازمه که تشبیه‌های زیادی ببینی و آشنا بشی که توی ادبیات شاعرا معمولاً چیه به چی تشبیه می‌کنن و چرا اینا رو می‌کنن. می‌دونی دلیلش چیه؟ چون در قرن‌های گذشته به پدیده‌هایی رو زیاد می‌دیدن که شاید ما الان نبینیم. مثلاً اونا همش با گل و گلزار و اسب‌دوانی و چوگان و شراب و آسمان و ستاره‌ها در ارتباط بودن، اما اکثر ما این چیزا رو فقط توی تلویزیون دیدیم. ما با ماشین و تلویزیون و چایی و قهوه و موبایل و ... در ارتباطیم. پس باید اول با زندگی قدیمیا آشنا بشی. برای همین برات کلی مثال میاریم که توی فضا بیای.

چرا؟	چی مانند چی؟
داشتن قد بلند و زیبا	۱. یار مثل سرو
زیبایی و سرخ‌رو بودن و نورانی بودن	۲. یار مثل گل یا خورشید و ماه و ستاره
شکوفایی گل‌ها مثل گریبان چاک کردن است و عاشقان هم در عشق گریبان چاک می‌کنند.	۳. عاشق مثل گل
یار مثل شمع است و عاشق مثل پروانه دور او می‌چرخد و گاهی می‌سوزد.	۴. عاشق مثل پروانه
گل نرگس گل کوچکی است و دور آن سفید است و داخل آن دایره قهوه‌ای رنگی است مثل چشم.	۵. چشم یار مثل نرگس
لعل و یاقوت و عقیق سنگ‌های ارزشمندی هستند که سرخ‌رنگ هستند و لب یار مثل آن‌ها سرخ و ارزشمند است.	۶. لب یار مثل لعل یا یاقوت یا عقیق
مشک و عبیر و غالبه و عنبر ماده‌های تیره‌رنگ و خوشبویی هستند که به دلیل سیاهی و خوشبویی، زلف یار به آن‌ها تشبیه می‌شود.	۷. زلف یار مثل مُشک یا عبیر یا غالبه یا عنبر
موی یار، مثل زنجیر یا دامی دراز است و عاشق را گرفتار می‌کند.	۸. زلف یار مثل سلسله (زنجیر) یا دام یا کمند
همگی شکل ظاهری قوس‌دار دارند.	۹. ابروی یار مثل محراب یا کمان یا هلال ماه
شکل ظاهری چانه مثل سیب کوچکی است و اگر چانه کسی چال داشته باشد مثل چاه می‌شود.	۱۰. زرخدان یا چانه یار مثل سیب یا چاه
همگی کوچک، درخشان و ارزشمند هستند.	۱۱. اشک مثل مروارید و لؤلؤ و دُر و گوهر
دنیا جایی است که افراد در آن مشغول می‌شوند (مثل بازار) یا گرفتار می‌شوند (مثل زندان) و همچنین محل گذر است. (مثل کاروانسرا)	۱۲. دنیا مانند زندان یا کاروانسرا یا بازار
دریا و بیابان وسیع هستند و افراد ممکن است در آن گم شوند و از بین بروند؛ عشق هم همین‌طور.	۱۳. عشق مثل دریا یا بیابان
دل عاشق گرفتار موی یار می‌شود. وقتی زلف یار مثل چوگان (چوب بازی چوگان) است، دل یار مثل گوی در اختیار آن است. همچنین مثل پرنده در دام زلف یار افتاده.	۱۴. دل عاشق مثل گوی یا پرنده
آینه، تصویرهای زیبا را نشان می‌دهد. دل انسان هم اگر پاک باشد، تصویر خداوند و زیبایی‌های عالم را نشان می‌دهد.	۱۵. دل مثل آینه
مثل دانه‌های گندم که در آسیاب خرد می‌شوند، انسان‌ها و دارایی‌های آن‌ها در روزگار تحت فشار قرار می‌گیرند یا خرد می‌شوند و از بین می‌روند.	۱۶. روزگار مثل آسیاب
رسیدن به یار، شیرین و مست‌کننده است و دوری از یار تلخ و سخت است.	۱۷. وصال یار مثل قند و شراب؛ هجران یار مثل زهر
همگی سختی دارند و به انسان آسیب می‌رسانند.	۱۸. بلاها و حوادث مثل تیر یا تندباد یا سیل
وسط گل لاله لکه‌های سیاه‌رنگی است که به آن داغ می‌گویند. دل عاشق هم مثل لاله، داغ (زخم) دارد.	۱۹. دل عاشق مثل لاله
بلبل (عندلیب و هزار هم یعنی بلبل) عاشق گل است و به دنبال آن آواز می‌خواند. شاعر عاشق هم برای یار می‌سراید و خوش‌بین است مثل بلبل یا طوطی.	۲۰. عاشق مثل بلبل یا عندلیب یا هزار یا طوطی
دهان یار از جهت تنگ و کوچک بودن، مثل پسته است. (در ادبیات، دهان کوچک مورد پسند شاعران است.)	۲۱. دهان یار مثل پسته
از آنجا که صدف‌ها دارای چند مروارید هستند، دهان یار هم دارای دندان‌هایی سفید مثل مروارید است.	۲۲. دهان یار مثل صدف

موارد این جدول، فقط چند نمونه و مثال بود که کمی داخل فضای تشبیه بیاید. قرار نیست همه تشبیه‌ها همین باشد. بلکه خیلی وقت‌ها شاعران تلاش می‌کردند تشبیه‌های جدید و خلاقانه‌ای ایجاد کنند. پس باید با انواع تشبیه هم آشنا بشوی تا ببینی شاعران چگونه تشبیه می‌آورند.

انواع تشبیه

۱. تشبیه گسترده

تشبیهی که هر چهار پایه یا سه پایه تشبیه در آن حاضر باشند:

تشبیه گسترده با هر چهار رکن

مثال:

چرا چون لاله خونین دل نباشم
 ادات مشبهه وجهشبه مشبه
 که با ما نرگس او سرگران کرد «حافظ»
 به کام تا نرساند مرا لبش چون نای
 وجهشبه مشبه ادات مشبهه
 نصیحت همه عالم به گوش من باد است «حافظ»

تشبیه گسترده بدون وجهشبه

مثال:

ابروی محراب و ش گر سوی مسجد ببری
 مشبه مشبهه ادات
 نعره برآرد امام در غلط افتد خطیب «اوحدی مراغه‌ای»
 بدو گفت خسرو نژاد تو چیست
 مشبه مشبهه ادات
 که چهرت همانند چهر پری است «فردوسی»

تشبیه گسترده بدون ادات

مثال:

در شجاعت شمشیر ربانسی استی
 وجهشبه مشبهه مشبهه
 در مرآت خود که داند کیستی «مولوی»
 من و تو پنجره‌های قطار در سفریم
 مشبه مشبهه
 سفر مرا به تو نزدیک‌تر خواهد کرد «فاضل نظری»
 وجهشبه

۲. تشبیه فشرده یا بلیغ

وقتی فقط مشبه و مشبهه بیایند؛ یعنی نه اداتی در کار باشد نه وجهشبه ذکر شده باشد:

الف) تشبیه فشرده (بلیغ) اضافی یا اضافه تشبیهی

وقتی مشبه و مشبهه همراه با کسره اضافی «ی» به هم بچسبند، مثلاً عبارت «کوه غم» - یعنی غم مانند کوه، سنگین و زیاد است. اما شاعر این تشبیه را فشرده کرده است و در ترکیب «کوه غم» خلاصه کرده است.

- حالت معمول: مشبهه + ی + مشبه + مثال: دریای عشق - گل چهره - سیلاب اشک - شراب وصل
 مانند مانند مانند مانند
- حالت غیرمعمول: مشبه + ی + مشبهه + مثال: روی ماه تو - لب لعل - دل سنگ یار
 مانند مانند مانند

حالا برات تعداد زیادی اضافه تشبیهی میاریم. اینا رو بخون و فکر کن چی به چی تشبیه شده و چرا شاعر این تشبیه رو آورده. هر کدوم سخت بود یا نفهمیدی هایلایت کن و حتماً از معلمت یا دوستت که درسش قوی‌تره بپرس. بعضی موارد سخت‌تر رو با شماره برات مشخص کردیم و پایین جدول توضیح دادیم.

لعل لب	کوه غم	کمان ابرو	قد سرو یار	ابروی کمان	سلسله زلف ^۱
نرگس چشم	تیر نگاه	سیل اشک	مرورید دندان	چاه زرخدان ^۲	صدف دهان
گل عذار (چهره)	سنبلی زلف ^۳	خار غم	سنگ ملامت ^۴	آتش غرور	آتش حسرت
بوم (جغد) غم ^۵	کبوتر دل	گوی دل	چوگان زلف	شراب وصل	سیلاب محبت
کمند گیسو	آتش عشق	دود آه	قفس تن	طوطی جان ^۶	خرمن اعمال ^۷
بیابان عشق	کشور عافیت ^۸	بستان دهر	خانه دل	لاله زار عمر	دریای رحمت
آسیای روزگار ^۹	بازار وصل	لباس عافیت ^{۱۰}	جامه خواری	صحرای قناعت	چاه هجران

بیابانِ گمراهی	آینه دل	زنگارِ جهل ^{۱۱}	طوفانِ غم	دردِ (شراب) درد ^{۱۲}	گنجِ غم
سکه رخ ^{۱۳}	ویرانه دل	پیرزنِ عشوه‌گرِ دهر ^{۱۴}	خوانِ سرگشاده آزادی	مزرع سبز فلک ^{۱۵}	بذرِ محبت
شب زلف	روزِ عارض (چهره)	بحرِ معنی	شمعِ رخ	کتابِ روزگار	دانه خال
پروانه دل	دام زلف	بارِ غم دل	ملکِ عشق	پرده سیاه شب ^{۱۶}	گوهرِ اشک

توضیحات جدول:

- ۱ زلف (مو) مانند زنجیری عاشق را گرفتار می‌کند.
- ۲ چانه یار که چاله هم دارد مثل چاهی است.
- ۳ زلف یار ظاهری مثل گل سنبل دارد و خوشبو است.
- ۴ ملامت و سرزنش دیگران مثل سنگی است که به سوی شاعر پرتاب می‌شود.
- ۵ غم و غصه مثل جغد شوم است. در ادبیات فارسی جغد نماد شومی و بدبختی است.
- ۶ جان مثل طوطی است که در قفس گرفتار شده. در واقع دنیا یا بدن مثل قفسی هستند که جان ما در آن گرفتار است.
- ۷ خرمن یعنی محصول انباشته‌گندم. اعمال انسان هم روی هم انباشته می‌شود و محصول عمر انسان است.
- ۸ عافیت و سلامتی مثل کشور، ملک یا منطقه‌ای است که افرادی در آنجا هستند یا می‌روند و می‌آیند. مثلاً شاعر می‌گوید: هرکس به غم تو گرفتار شد، از کشور عافیت سفر می‌کند و می‌رود ← یعنی دیگه همیشه دردمند خواهد بود.
- ۹ روزگار مثل آسیاب است و انسان‌ها را مانند گندم له می‌کند.
- ۱۰ سلامتی و عافیت مثل لباسی است که برخی به تن می‌کنند و کل بدن را می‌پوشاند.
- ۱۱ جهل مثل زنگاری روی آینه دل می‌نشیند و نمی‌گذارد دل انسان، عالم را به درستی نشان دهد.
- ۱۲ درد، قسمت تلخ و ته‌نشین شراب است. عرقاً درد و سختی را اگرچه تلخ است اما مست‌کننده می‌دانند و آن را می‌ستایند.
- ۱۳ چهره انسان مثل سکه است که ممکن است طلائی باشد. (چهره زرد نشان از مریضی و عاشقی است اما از نظر عاشقان مثل طلا ارزشمند است.)
- ۱۴ روزگار مثل پیرزنی است که ظاهر آرایش‌کرده‌ای دارد اما در واقع زیبا نیست و سال‌های سال عمر کرده و به افراد زیادی خیانت کرده است.
- ۱۵ آسمان مثل مزرعه سبزی است. (در گذشته رنگ سبز را در کنار کبود و نیلی برای آسمان به کار می‌بردند.)
- ۱۶ شب مثل پرده‌ای سیاه‌رنگ است که جلوی نور را می‌پوشاند.

ب) تشبیه فشرده (بلیغ) غیراضافی

- این نوع تشبیه معمولاً به صورت «اسنادی» است اما گاهی به شکل‌های دیگری هم ممکن است بیاید:

تشبیه بلیغ اسنادی: با استفاده از افعال اسنادی «است، بود، شد، گشت، گردید» یا مخفف آن‌ها: «م - هستم، ی - هستی» ساخته می‌شود:

مثال: عشق دریاست. لب او لعل است.
 شبه مشبه مشبه

مثال:

شفق رنگی ز خون جوشن اوست افق مرآت مغز روشن اوست «شهریار»
 شبه مشبه مشبه مشبه

- شفق، رنگی از خون جوشن اوست، ادات و وجه شبه (سرخ) نیامده است. افق، آینه جان روشن اوست. ادات و وجه شبه (پاک و سفید بودن) نیامده است. فقط مشبه و مشبه‌به با «است» به هم مرتبط شده‌اند.

(شفق: سرخی آسمان هنگام غروب / جوشن: زره / مرآت: آینه)

مثال:

تو گل و باغ بین که من در ته چاه محنتت تو می لعل خور که من بر سر تابه ماهی ام «امیرخسرو دهلوی»
 تشبیه اضافی تشبیه اضافی مشبه مشبه مشبه

- در این بیت شاعر خود را به ماهی تشبیه کرده است که بر روی تابه در حال سوختن و سرخ شدن است. اما ادات و وجه نیامده. فقط گفته: من ماهی‌ام (هستم)

مثال:

این جهان، دریا و تن، ماهی و روح یونس محجوب از نور صبح «مولوی»

- تشبیه‌های اسنادی این بیت با حذف فعل اسنادی «است» صورت گرفته است: (۱) این جهان دریاست - (۲) تن، ماهی است - (۳) روح یونس است که در دهان ماهی گرفتار شده و از نور دور مانده. (وجه شبه آمده است و این تشبیه آخری گسترده است.)

حل تست

• در کدام گزینه تشبیه گسترده مشاهده می‌شود؟

- (۱) گنجی است روان جام می و توبه طلسمش
 (۲) من غبار راه یارم یار چون آب حیات
 (۳) شعله شوق تو از دل به دهان می‌رسد
 (۴) گلبن عمر مرا هجر تو از بیخ بکند

تست را چطور حل کنیم؟ وقتی از ما تشبیه گسترده می‌خواهند، بهترین و سریع‌ترین راه این است که ادات تشبیه را بررسی کنیم. اگر گزینه‌ای ادات داشت تشبیه گسترده است. البته ممکن است یک گزینه ادات نداشته باشد اما گسترده باشد (وجه‌شبه داشته باشد)؛ ولی اکثر تشبیه‌های گسترده ادات دارند.

در اینجا با یک نگاه کوتاه می‌بینیم که گزینه «۲» ادات دارد؛ یار چون آب حیات، پس حتماً همین گزینه جواب ماست.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: جام می ← گنج (تشبیه بلیغ اسنادی) / توبه ← طلسم (تشبیه بلیغ اسنادی)

گزینه ۳: شعله شوق (تشبیه بلیغ اضافی)

گزینه ۴: گلبن عمر (عمر مثل یک بوته گل) (تشبیه بلیغ اضافی)

• در کدام گزینه «اضافه تشبیه‌ی» مشاهده می‌شود؟

- (۱) ای آن که رخ و زلف تو آرایش دیده
 (۲) زلف تو بپوشید سراپای قدت را
 (۳) چشمم به مزه قصه شوق تو نوشته
 (۴) چشمت به اشارت دل من برد و فدایت
 گردیده بسی دیده و مثل تو ندیده
 آن شعر قبایی است به قد تو بریده
 دل خون شد و آن‌گه ز سر خامه چکیده (خامه: قلم)
 چیزی که اشارت کنی ای دوست، به دیده

تست را چطور حل کنیم؟ اضافه تشبیه‌ی دارای کسره «ای» است. پس بهتر است روی ترکیب‌هایی که با «ای» ایجاد شده‌اند حساس شویم و از میان آن‌ها یک ترکیب تشبیه‌ی پیدا کنیم.

بررسی گزینه‌ها:

گزینه ۱: رخ و زلف تو - آرایش دیده - مثل تو

گزینه ۲: زلف تو - سراپای قدت - قد تو

گزینه ۳: قصه شوق تو - سر خامه (قلم)

گزینه ۴: دل من

از میان این‌ها کدام ترکیب تشبیه است؟ (دقت کن که ترکیب‌های واقعی مثل «دست تو - آرایش چشم - دریای عمیق - زلف یار و ...» آرایه ادبی ندارند و سخن عادی هستند.) ← عبارت «قصه شوق» اضافه تشبیه‌ی است، یعنی شوق شاعر به یک قصه تشبیه شده است.

• در همه گزینه‌ها، تشبیه بلیغ اسنادی پیدا می‌شود؛ به جز ...

- (۱) عشق بر شانه هم چیدن چندین سنگ است
 (۲) از زمختی‌های این روح ترک‌خورده مترس
 (۳) دست‌های من دو نخل دیر سال‌اند و تنم
 (۴) دل من مجمره (آتش‌دان) و انده تو آتش اوست
 گاه می‌ماند و ناگاه به هم می‌ریزد
 مرد زیبایی که می‌بینی دلش ابریشم است
 از تن تفتیده بم هم بیابانی‌تر است
 عود سودای خود از مجمر من باز مگیر

تست را چطور حل کنیم؟ در این تست باید حواسمان به افعال اسنادی باشد؛ در عین حال ادات و وجه‌شبه را باید رد کنیم.

بررسی گزینه‌ها:

گزینه ۱: عشق به بر روی هم چیدن سنگ‌ها تشبیه شده ← ادات یا وجه شبه ندارد؟ ← وجه‌شبه دارد (گاه می‌ماند و ناگاه به هم می‌ریزد)، پس بلیغ نیست.

گزینه ۲: دل او ابریشم است. ← ادات و وجه‌شبه نیامده

گزینه ۳: دست‌های من دو نخل پیرند. ← ادات و وجه‌شبه نیامده

گزینه ۴: دل من آتش‌دان است و اندوه تو آتش است. ← ادات و وجه‌شبه ندارد.

یک گام فراتر: توی این بخش حالت‌های سخت و خاص از تشبیه رو بیان می‌کنیم که کتاب درسی اونا رو توضیح نداده، اسمی هم ازش نیاورده و فقط توی بعضی مثال‌ها اومده. کنکور سراسری مفصل ازش سؤال می‌ده و اگه می‌خوای به تست‌ها مسلط بشی این قسمت را باید حسابی تمرین کنی. ولی لازم نیست همه نکته‌ها را پشت سرهم بخونی، می‌تونی گاهی یک نکته رو تمرین کنی و بعد بری سراغ چایی و استراحت!

۱. تشبیه داخل کلمه

گاهی اوقات تشبیه داخل یک کلمه خلاصه می‌شود مثل: گلرخ یعنی رخ مانند گل است. این نوع تشبیه هم مانند سایر تشبیه‌ها فشرده یا گسترده دارد.

تشبیه درون‌کلمه‌ای فشرده: **مثال:** گلرخ - پری چهره - کمان‌ابرو - ماهرو - سروقد - سیم‌تن و ...

تشبیه درون‌کلمه‌ای گسترده با ادات: **مثال:** پری‌وش - برق‌آسا - میگون - پروانه‌وار - گلگون‌کفن - آتشین‌رخسار و ...

قرابت معنایی: عجب درس سنگینی بود این درس، اما به کار مونده. اونم این که مفهوم بیتای مهم این درس رو بررسی کنیم:

صد هزاران دام و دانه است ای خدا   ما چو مرغان حریص بی‌نوا «مولوی»

• کجا این همه دام و دانه هست؟ دنیا رو می‌گه. مولوی می‌گه توی دنیا کلی دام و تله هست، ما هم مثل پرنده‌های حریص بی‌نوا هر لحظه ممکنه گرفتار بشیم. دنیا محل گرفتاریه.

دست از مس وجود چو مردان ره بشوی   تا کیمیای عشق بیابسی و زر شوی «حافظ»

• وجود تو مثل مس بی‌ارزشه، ارزش دست بشوی و بی‌خیال وجود خودت شو، اینطوری عشق رو پیدا می‌کنی و مثل کیمیا یا اکسیر، تو رو تبدیل به طلا می‌کنه. در مجموع دو تا مفهوم داره: ۱. کنار گذاشتن خود، برای رسیدن به عشق ۲. ارزش‌بخشی عشق

گویند روی سرخ تو سعدی که زرد کرد   اکسیر عشق بر مسم افتاد و زر شدم «سعدی»

• مثل بیت قبله، ولی فقط ارزش‌بخشی عشق رو می‌گه. عشق مثل اکسیری، مس رو تبدیل به طلا می‌کنه. چهره سرخ سعدی هم برای همین زرد و بیمار شده، چون مثل مس، سرخ بوده و بی‌ارزش، الان که از درد عشق زرد شده، مثل طلا ارزشمند شده.

زمین چو سینه سهراب زیر جوشن برگ   فرونشسته در آن ناوک صنوبر و غان «علی موسوی گرماردی»

• ظاهر این بیت شبیه شعرهای حماسیه، ولی نیست. بیت داره طبیعت پاییز رو توصیف می‌کنه. برگ‌های فراوان، مانند زره بر تن زمین بودند. درخت‌های صنوبر و غان هم مانند تیرهایی که در این زره فرورفته‌اند.

روز چو شمعی به شب زودرو و سرفراز   شب چو چراغی به روز کاسته و نیمتاب «خاقانی»

• این بیت هم وصف طبیعت. شاعر داره صبح و طلوع خورشید رو توصیف می‌کنه. در واقع می‌گه روز مانند شمعی که تازه روشن شده، شعله قوی داره و داره سریع روشن میشه؛ شب هم مثل چراغ وسط روز، کم جون شده و داره از بین میره.

گاهی که سنگ حادثه از آسمان رسد   اول بلا به مرغ بلندآشیان رسد «کلیم کاشانی»

• توی ادبیات رایجه که میگن، آدمای حساسی و فاضل، بیشتر دچار امتحان‌های آسمانی و سختی در زندگی می‌شوند. (البته خودمونیم، توی واقعیت هم زیاد پیش میاد که آدمای عالم و فاضل زندگی سختی دارن، اما برخی آدمای نادرست کلی ثروت و رفاه دارن!) این بیت هم می‌گه وقتی از آسمون میخواد بلا نازل بشه، اول از همه به پرنده‌هایی می‌رسه که آشیانه بلند دارن مثل عقاب؛ اینجا عقاب (پرنده بلندآشیان) نماد انسان‌های والامقام و ارزشمنده.

ایات مهم در کارگاه تحلیل فصل

گفت که شیخی و سری پیشرو و راهبری   شیخ نیام پیش نیام امر تو را بنده شدم

گفت که با بال و پری من پر و بالت ندهم   در هوس بال و پرش بی‌پر و پرکنده شدم «مولوی»

• در مقابل معشوق آسمانی، اگه مغرور باشی و خودت رو چیزی حساب کنی، به وصال نمی‌رسی؛ بلکه باید خودت و دارایی‌هاتو هیچ حساب کنی تا بتونی به معشوق آسمانی برسی و او تو رو بپذیره. در واقع دلت و وجودت باید خالی بشه تا مورد عنایت قرار بگیری. مولوی هم می‌گه اگه شیخ و سرباشی، یا اگه بال و پر داشته باشی، دیگه مورد عنایت معشوق قرار نمی‌گیری. باید بال و پرت رو کنار بذاری، شیخ بودن رو کنار بذاری تا موفق به وصال محبوب بشی.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

دارد یا ندارد

۱۰۶. کدام بیت فاقد «تشبیه» است؟

- ۱) نوح اگر موجة اشکم نگرد در غم تو
  - ۲) آن سوادش پیش لب خال است یا چیز دگر
  - ۳) بر زرخدان تو چاهی است که دل یوسف اوست
  - ۴) سرمه روشنی چشم جهان‌بین من است
- آب چشمی شمرده واقعه طوفان را
موشکافی کو که سازد حل این مشکل مرا
جانم اندر غم او ساکن بیت‌ال‌حزن است
هر غباری که ز خاک در جانان برخاست

۱۰۷. کدام بیت، فاقد «تشبیه» است؟

- ۱) ماه از شرم عذار تو حصاری شده است
- ۲) غافل از خال و خط و زلف و دهان تو شده است
- ۳) شور مرغان چمن حوصله‌سوز است امروز
- ۴) تا قیامت گر هوش بازنگردد چون خال

۱۰۸. در کدام بیت «تشبیه» وجود دارد؟

- ۱) هر جماعت در خیالی هر گروه اندر غمی
- ۲) عشق چون بر سر کس حمله بیداد آرد
- ۳) عشق را آماده بود اسباب و جان مستعد
- ۴) شاه ترکان خجل آید ز صفاآرایی خویش

۱۰۹. کدام گزینه فاقد «تشبیه» است؟

- ۱) آب عناب روان گشت ز بادام دو چشم
- ۲) بستم احرام طواف سر کوی تو ز شوق
- ۳) باد صبا چون نقاب از رخ گل برگرفت
- ۴) از نازکی برون تنت دل بود پدید

۱۱۰. کدام گزینه دارای «تشبیه» است؟

- ۱) ز کار ما و دل غنچه صد گره بگشود
- ۲) زانکه آن خط مسلسل چو محقق گردد
- ۳) نه همین می‌رمد آن نوگل خندان از من
- ۴) حیرت از خازن فردوس کنم کز چه نکند

ارکان تشبیه**۱۱۱. «وجه شبه» در کدام بیت، محذوف است؟**

- ۱) مَه چه باشد که به روی تو برابر کنمش
- ۲) نگویمت به تو می‌ماند از عزیز عمر
- ۳) خواهم سر خود گوی صفت باخت ولیکن
- ۴) تیر مرغان تو از جوشن جان می‌گذرد

۱۱۲. در تمام ابیات همهٔ ارکان تشبیه وجود دارد؛ به جز

- ۱) در غمش چون دانهٔ نار است آب چشم من
- ۲) مرغان چمن باز چو من عاشق و مستند
- ۳) خورشید را به روی تو تشبیه چون کنم
- ۴) پروای سرد و گرم خزان و بهار نیست

۱۱۳. کدام گزینه «وجه شبه» ندارد؟

- ۱) در هوای عارض همچون گل بی‌خار او
- ۲) و گر چو سرو تهی دست می‌روی بر او
- ۳) پیام دادم و گفتم ز رنج فرقت تو
- ۴) بر چمن چون کرد باد نوبهاری گلفشان

۱۱۴. در کدام گزینه «وجه شبه» وجود دارد؟

- ۱) ساقی آن باده که از لعل تو در ساغر ریخت
- ۲) به خاک پایت ای دلبر که سر بازم چو پروانه
- ۳) نظیر قد تو جستم بسی نداد کسی
- ۴) هر خم از چین سر زلف گره بر گر هوش

۱۱۵. در کدام گزینه همهٔ ارکان تشبیه وجود دارد؟

- ۱) چون دزه در هوای تو دل را قرار نیست
- ۲) چون بوی عنبر است به دم خاک بوستان
- ۳) ای خم زلف تو است حلقهٔ جیم
- ۴) عارض چون مه و آن سلسلهٔ مشکینش

(انسانی خارج ۹۸)

این نه هاله است که بر گرد قمر گردیده است
ساده‌لوحی که به خورشید تو را سنجیده است
گل بی‌درد به روی که دگر خندیده است؟
هر که را فکر سر زلف به هم پیچیده است

این که چون آرام گیرد وان که چون گیرد قرار
اولش قوت بگیر یختن از پا ببرد
کار چون افتاد با دل بخت فیروزش نبود
گر به پیراهن چشمت نگرد مرغان را

بس که آن پستهٔ شکرشکنت چرب‌زبان است
که ببوسم حجرالاسود خال رویت
بلبل مست از نشاط زمزمه از سر گرفت
زان سان که سنگریزه پدید است اندر آب

نسیم گل چو دل اندر پی هوای تو بست
بی‌گمان نسخ کند آیت موسایی را
می‌کشد خار در این بادیه دامان از من
ریشهٔ سدره و طوبی و چرا تاک نکشت

(انسانی خارج ۹۹)

یا ز رخسار تو گویم که به جایی ماند
که عمر اگر چه عزیز است هم نمی‌ماند
شرط است بدین سر که به چوگان تو باشد
بر دل من مزن ای جان که تویی در دل من

(انسانی ۱۴۰۰)

وز لبش کام روانم ناردانی بیش نیست
کان نرگس مست و گل خندان من این جاست
کاو هم‌چو بندگان بدهد بوسه بر جناب
آن را که هم‌چو سرو و صنوبر قبا یکی است

چشم من چون ابر نیسان اشکبار دیگر است
مرو که او متنفر ز تنگدستان است
به لاغری تن زار من از هلال گذشت
شد چمن در باغ چون بر چرخ راه کهکشان

آتشی بود که در خانهٔ می‌خواران زد
گرم در خواب بنمایی رخ چون شعله رخسانت
به غیر سرو چمن زو نشان راست مرا
که ز هم باز کنی مشک تتر است آنجا

تا روی دلربای تو خورشید انور است
چون آب صندل است به رنگ آب جویبار
دهن تنگ تو است حلقهٔ میم
چون ببینیم ز دل واله و دیوانه رویم

۱۱۶. همه گزینیه‌ها دارای چهار رکن تشبیه هستند؛ به جز _____.

- ۱) چون خاتم آنکه دست تو یک بار بوسه داد
- ۲) خسروا مهر و سپهر از بدو فطرت آمدند
- ۳) باد چون باد خزان زرباش دست دوستت
- ۴) زلف چون شام تو را گر مشک می‌گویم خطاست

۱۱۷. در کدام گزینیه «ادات تشبیه» به کار رفته است؟

- ۱) از سخن گر طالعی می‌داشتند آیندگان
- ۲) درستی در کدامین کوی دل ماند نمی‌دانم
- ۳) ماند به کسی که دست بسته
- ۴) هلالی را چه سود از عشق پنهان داشتن در دل

انواع تشبیه

۱۱۸. کدام مجموعه از ترکیب‌ها «اضافه تشبیهی» است؟

- ۱) مزید نعمت - شرط انصاف - مرغ سحر - کلاه شکوفه
- ۳) پرده ناموس - کلاه شکوفه - سرور کاینات - درگاه خدا

۱۱۹. در کدام بیت، هر دو «تشبیه بلیغ اسنادی و اضافی» وجود دارد؟

- ۱) ای در کمند زلفک تو حلقه فریب
- ۲) دیوان حافظی تو و دیوانه تو من
- ۳) من آن شهرم که سیلاب محبت ساخت ویرانم
- ۴) عارض گلگون بنما، دم ز گلستان چه زنی؟

۱۲۰. در همه ابیات به جز بیت _____ «تشبیه مرجح» یافت می‌شود.

- ۱) مرگان تو خنجر به رخ ماه کشیده
- ۲) از بس که در این بادیهام راهبری نیست
- ۳) چشمت به فسون بسته غزالان ختن را
- ۴) فصل گل روی تو جوان ساخت جهان را

۱۲۱. در کدام گزینیه «تشبیه تفضیل» به کار نرفته است؟

- ۱) شمه‌ای از صفت حسن تو می‌گفت صبا
- ۲) گر دهم رخصت یک چشم زدن مرگان را
- ۳) ننگ آیدم ز ظل هماگرچه چرخ دون
- ۴) در معرض بالای بلندت به سوی سرو

۱۲۲. در کدام گزینیه «تشبیه بلیغ» وجود ندارد؟

- ۱) شد روان صرف به بازار غمت عمر و نشد
- ۲) کس نمی‌بینم که بر بالای چون سروت رسد
- ۳) هر صبح فتح باب کن از انجم سرشک
- ۴) پشنگ است و نامش پدر شیده خواند

۱۲۳. در کدام گزینیه دو نوع «تشبیه بلیغ» وجود دارد؟

- ۱) دریاست خاطر من و گوهر در او سخن
- ۲) گر سر بازار عشقش داری ای جان جهان
- ۳) طاعت ار بود مرا بود به سنگ پر کاه
- ۴) کوه غم گشتم و هر لحظه کنم سینه خویش

۱۲۴. در کدام گزینیه دو نوع «تشبیه بلیغ اضافی و اسنادی» وجود دارد؟

- ۱) چو کوهم تیشه غم بر دل آید
- ۲) لاله کوهم شراب من ز جوش غیرت است
- ۳) خاک صحرای قناعت در مذاقش شد شکر
- ۴) صورتش ماه است و معنی آفتاب و چشم ما

بر تخت زر نشست همه عمر چون نگین
زیردستت چون عنان و پای‌بوست چون رکاب
باد چشم دشمنت دُربار چون ابر بهار
چون ز هر چین خیزدش صد نافه مشک ختن

ای بسا دفتر کزو می‌ماند با پایندگان
که آن مرگان کج می‌آزماید زخم چوگان را
حاضر شده بر کنار خوان است
چو در عالم نخواهد ماند آخر این خبر پنهان

(خارج ۸۹)

- ۲) جیب مراقبت - امید اجابت - دیوار اُمت - قصه عشق
- ۴) دریای معرفت - شب جهل - شکوفه اشک - آتش عشق

(انسانی ۹۴)

وی در کمان ابروی تو ناوک حیل
اما پری به دیدن دیوان نیامدی
تو آن گنجی که در ویرانه دل‌ها وطن داری
سنبل مشکین بگشا دسته ریحان چه کنی؟

(انسانی ۹۰)

ابروت زده بر سر خورشید کمان را
خضر ره خود می‌شمرم ریگ روان را
آموخته طوطی ز نگاه تو سخن را
حسن تو از این باغ برون کرد خزان را

گل چو بشنید رخ از شرم رخت رنگین کرد
خاک بر باد دهم واقعه طوفان را
می‌پرورد به سایه بال مگس مرا
هر کس که نظر کرد ز کوتاه‌نظری کرد

در سر از عشق تو بنگر که چه سود است مرا
جز کمند زلف چین‌برچین که هم بالای توست
بنشان غبار غصه به باران صبحگاه
که شیده به خورشید تابنده ماند

در مجلس شریف تو گوهر کنم نثار
تشنه لب چون اهل این بازار می‌باید شدن
کوه رحمت به شکوه پر کاهم دادند
طرفه‌حالی است که هم کوهم و هم کوهکنم

که این گنج مرادم حاصل آید
می‌کنم زنگی به صد خونم جگر حاصل ز سنگ
مور ما تا بر سر خوان سلیمانی رسید
شب جمال ماه بیند روز در خور آفتاب

۱۲۵. در کدام گزینه هر دو «تشبیه فشرده و گسترده» به چشم می‌خورد؟

- ۱) نسیم آه من از شوق آن رمیده غزال
- ۲) ویران کنم عمارت عقل و بنای عشق
- ۳) زاهدم می‌دهد از سلسله زلف تو پندی
- ۴) دل ناوک مرگان تو را سینه سپر کرد

۱۲۶. در همه گزینه‌ها هر دو نوع «تشبیه فشرده و گسترده» به کار رفته است؛ به جز _____.

- ۱) گرچه در ظاهر لباس ماست از زنگار غم
- ۲) از کشت عمر حاصل من شد جوی ز عشق
- ۳) سر زلف سیه دیدم شدم شیدا و سودایی
- ۴) پرواز می‌کند به هوای صنوبری

۱۲۷. نوع تشبیه در کدام گزینه به «قرن‌های هفتم، هشتم و نهم» شباهت بیشتری دارد؟

- ۱) در بوستان حریفان مانند لاله و گل
- ۲) تنم از واسطه دوری دلبر بگداخت
- ۳) به سان سوسن اگر ده زبان شود حافظ
- ۴) بزمگاهی دل‌نشان چون قصر فردوس برین

۱۲۸. در کدام گزینه دو نوع «تشبیه بلیغ» به کار رفته است؟

- ۱) سلسله‌ای است زلف تو کز هوس وصال او
- ۲) آمد از کوی تو باد سحری مشک‌افشان
- ۳) به شکرخنده چو بنمود گهر لعل لب
- ۴) واصلان از شورش بحر وجود آسوده‌اند

۱۲۹. در کدام بیت، «تشبیه مرجح» وجود ندارد؟

- ۱) رنگ از عارض گلگون تو گیرد لاله
- ۲) ای ز لعل لب تو چاشنی قند و شکر
- ۳) خسرو ملک جمالی تو اندر سختم
- ۴) گل رو خوب به حسن است ولی دارد حسن

۱۳۰. در کدام گزینه «تشبیه مرکب» دیده می‌شود؟

- ۱) پایبند سر زلفین چو زنجیر تو شد
- ۲) بنده سروم به آزادی که چون بالای توست
- ۳) رای باید کز صفا چون آب و چون آذر بود
- ۴) همی تا بر شب تاری ستاره تابد از گردون

تشبیهات عددی

۱۳۱. بیشترین آرایه «تشبیه» در کدام بیت مشهود است؟

- ۱) تا لب جانان ز تنگی شکل انگشتر گرفت
- ۲) شد چو انگشتر دلم خالی ز مهر نیکوان
- ۳) صورت چنبر گرفت از بار هجرش پشت من
- ۴) طرّه شیرنگ او وقت سحر ز آسیب باد

۱۳۲. «تعداد تشبیه» در کدام بیت متفاوت است؟

- ۱) من بندهام و تو شاه من ابر سیه تو ماه
- ۲) رخسارش آتش و دل پختگان سپند
- ۳) عشق تو آهوپی است که از چشمه‌سار دل
- ۴) لب تو آب شد و جان بیدلان آتش

۱۳۳. «تعداد تشبیه» در همه ابیات یکسان است؛ به جز _____.

- ۱) بخوادم مرد چون پروانه پیش شمع رخسارت
- ۲) سر مویم همه شد تیغ و سپر سینه تنگ
- ۳) همچون درخت بادیه سعدی به برق شوق
- ۴) یار گندمگون سنبل‌موی خرمن‌سوز من

چو گردباد علم شد به دشت پیمایی
تا آفتاب دوست بتابد ز روزنم
کاش می‌داشتم از سلسله زلف تو پندی
پیکان تو چون با دل آزده سری داشت

از طرب چون پسته زیر پوست خندانیم ما
و آن نیز شد چو برق و زد آتش به خرمنم
ندانم تا دل مسکین در آن دام بلا چون شد
مرغ دلم که طایر طوبی نشیمنم

هر یک گرفته جامی بر یاد روی یا ری
جانم از آتش مهر رخ جاتانه بسوخت
چو غنچه پیش تواس مهر بر دهن باشد
گلشنی پیرامنش چون روضه دارالسلام

جوهر پاک عقل را دل همه پر جنون شود
مگر از شام دو زلفت گذری بر چین کرد
روی خورشید پر از کوبه پروین کرد
ماهیان را موجه دریا دعای جوشن است

بوی از طرّه مشکین تو دارد عنبر
وی ز نور رخ تو روشنی شمس و قمر
دگر شیرینی تو هست چو در آب شکر
از گل روی تو زینت، چو درختان ز زهر (شکوفه)

دل دیوانه و شم چون نه به فرمان من است
عاشقم بر گل که همچون روی شهرآرای توست
روی اگر چون آب و چون آذر نباشد گو مباش
چو بر دیبای فیروزه فشانی لؤلؤ لالا

پشتم از بار فراقش صورت چنبر گرفت
تا چو انگشتر نگین مهرش اندر بر گرفت
تا لب لعلش ز تنگی شکل انگشتر گرفت
صد هزار انگشتری بشکست و باز از سر گرفت

من آه زخم تو راه من ناله کنم تو خواب
لعل لبش می و جگر خستگان کباب
هر تخم آرزو که برآید گیاه اوست
غم تو کوه و دل تنگ عاشقان شیشه

که پیش از مردنم پیش تو پروایی نمی‌باشد
با سپاه غم او طرفه جدالی دارم
سوزان و میوه سخنش همچنان تر است
جو به جو بر باد خواهد داد چون کاهم دگر

(انسانی ۸۸)

(انسانی ۱۴۰)

(انسانی ۱۴۰)

(خارج ۱۴۰)

(تجربین ۹۷)

۱۳۴. در همهٔ ابیات، «تعداد تشبیهات»، یکسان است؛ به جز _____.

- ۱) سرورفتاری صنوبرقامتی
- ۲) مرا دلی است گرفتار عشق دلداری
- ۳) همای فری، طاووس حسنی و طوطی نطق
- ۴) بنفشه زلفی نسرین ببری سمن بویی

(تجربین ۱۴۰۱)

۱۳۵. در کدام بیت بیشترین «تشبیه» وجود دارد؟

- ۱) زلف هندو صفتت لیلی و عقلم مجنون
- ۲) تا بود گوی کواکب در خم چوگان چرخ
- ۳) جز دیده هیچ دوست ندیدم که سعی کرد
- ۴) چو بلبل آمدمت تا چو گل ثنا گویم

(خارج ۹۹)

۱۳۶. «تعداد تشبیهات» کدام بیت بیشتر است؟

- ۱) واله و شیدا است دائم همچو بلبل در قفس
- ۲) بمال بر لب خونخوار حرص، خاک قناعت
- ۳) چون سنگ سرمه، خاکش پیرایهٔ نظرهاست
- ۴) به هر شورش مده چون موج از کف دامن دریا

(خارج ۹۸)

۱۳۷. در کدام بیت، بیشترین «تشبیه» وجود دارد؟

- ۱) چون تو خورشیدی نتابیده است در ایوان حسن
- ۲) شب فراق که داند که تا سحر چند است
- ۳) سوزن فکرت شکست رشتهٔ طاقت گسیخت
- ۴) آشفته سخن چو زلف جانان خوش تر

(انسانی ۱۴۰۰)

۱۳۸. «تعداد تشبیه» در همهٔ ابیات یکسان است؛ به جز _____.

- ۱) مریض شوق ز تیر ستم نمی رنجد
- ۲) شد چمان در چمن حسن و لطافت لیکن
- ۳) زلف لیلی صفتت دام دل مجنون است
- ۴) چون سواد زلف شبرنگ تو را آرم به یاد

(انسانی ۹۳)

۱۳۹. «تعداد تشبیه» در کدام بیت بیشتر است؟

- ۱) همچو سایه پی خورشید رخت چون نرود
- ۲) گشتم از اشک ندامت مخزن گنج گهر
- ۳) هر سحر بی شام زلفین تو ای حورا صفت
- ۴) در شکرزار قناعت برده ام چون مور راه

(ریاض ۹۳)

۱۴۰. آرایهٔ «تشبیه» در کدام بیت بیشتر است؟

- ۱) صد خار بلا از دل دیوانهٔ ما خاست
- ۲) ای سیل اشک خاک وجودم به باد ده
- ۳) سروی است قامت تو از ناز سر کشیده
- ۴) مرغ دل تا دام زلف و دانهٔ خال تو دید

(تجربین ۹۹)

۱۴۱. آرایهٔ «تشبیه» در کدام بیت، بیشتر یافت می شود؟

- ۱) سرسبز گشت باغ رخت از بهار خط
- ۲) روی تو در آینهٔ جان عکس بینداخت
- ۳) میوهٔ عیش بسی چیدم از آن نخل مراد
- ۴) حلقهٔ دام نجات است خم طرهٔ دوست

۱۴۲. «تعداد تشبیهات» کدام گزینه متفاوت است؟

- ۱) چو آفتاب می و صبح روی ساقی هست
- ۲) ور چنین زیر خم زلف نهد دانهٔ خال
- ۳) صبح است و شام هر دو به هم روی و موی تو
- ۴) تا شدی یوسف مصر دلم ای جان عزیز

ماه رخساری ملایک منظری
سمن ببری، صنمی، گلرخی، جفاکاری
به گاه جلوه گری چون تذورفتاری
که ماه را بر حسنش نماید بازاری

لب جانبخش تو شیرین و دلم فرهاد است
گوی دل ها در خم زلف چو چوگان تو باد
تا زعفران چهرهٔ من لاله گون شود
چو لاله لال بکردی زبان تحسینم

طوطی طبعم ز عشق شگر و بادام دوست
وگر نه تشنگی افزاست آب شور تمنا
چشمی که یک نظر دید آن چشم سرمه سا را
که باید عقد گوهر خوشه ای از خرمن دریا

دزه ای چون من نرقصیده است در میدان عشق
مگر کسی که به زندان عشق در بند است
بس که ز نو دوختم چاک گریبان دل
چون کار جهان بی سر و سامان خوش تر

قتیل عشق ز تیغ جفا نمی ترسد
در گلستان وصالش نچمیدیم و برفت
عقل بر دانهٔ خال سیهات مفتون است
از سرم تا پای چون شمع آتش سودا گرفت

دل که در گردنش از زلف تو مشکین رسن است
خانهٔ من چون صدف معمور از این باران شده
چشمهٔ چشمم پر از گوهر شود دریا صفت
سیرچشمی خاتم دست سلیمان من است

هر روز که بی ساقی گل چهره نشستیم
تا بر دل کسی ننشیند غبار من
ماهی است عارض تو از نور آفریده
طایر اندیشه ام افتاد در دام هوس

یعنی فزود مهر دلم از نگاه تو
تا تختهٔ تن پاک بگشت از همه رنگم
کی دهد باغ محبت ثمری بهتر از این
وای بر حالت مرغی که در این دام نبود

چراغ و شمع چه حاجت بود شبستان را
ای بسا مرغ خرد را که به دام اندازد
و آن صبح و شام هر دو چو کافور و عنبر است
دیدهٔ یعقوب و شمع دجلهٔ بغداد شده است

۱۴۳. «تعداد تشبیهات» کدام ابیات یکسان است؟
الف) باکوثر اگر وصف لب لعل تو گویم
ب) تا نگه کردم سپاه غمزه ملک دل گرفت
ج) ساقی‌ای دارم چو اشک و مطربی دارم چو آه
د) چون گذر کرده است بر خاک خراسان لاجرم
۱) الف - ب   ۲) ب - ج

۱۴۴. در بیت زیر چند «تشبیه» وجود دارد؟
«جان و دل من شد سپر تیغ ملامت
۱) دو   ۲) سه

۱۴۵. کدام گزینه «تشبیه» کمتری دارد؟
۱) ای مرا خاک کف پای تو چون آب حیات
۲) گر ندارد قصد صید جان مشتاقان خویش
۳) خواهم که همچو جان کشم اندر برت ولیک
۴) گر نه مشک است از چه معنی شد سر زلفین یار

۱۴۶. «تعداد تشبیهات» کدام گزینه نادرست است؟
۱) در حجره دل عشقت چون صدرنشین گردد
۲) اوست کز زلف و رخس گلشن جان را همه سال
۳) چون نگارم گوی مه از غالیه چوگان کند
۴) هر رگی چون ارغنونم ناله دیگر کند

۱۴۷. «تعداد تشبیهات» کدام گزینه درست است؟
۱) فاخته شد واعظ و سرو سهی منبرش
۲) ای خط شیرین تو چون سبزه بر آب روان
۳) گر شوق دیدن رخ و ابروی یار نیست
۴) گنج حسن رخ جانان نتوان داد ز دست

۱۴۸. در کدام گزینه «تشبیه» بیشتری وجود دارد؟
۱) ای گشته از صفای رخت شرمسار آب
۲) لعل لب در پوش تو چون در سخن آید
۳) گرچه همچون خط بیرون زده از حاشیه‌ام
۴) در بهشت عاقبت افتادم از بی‌حاصلی

ترکیب همه نکات تشبیه

۱۴۹. در همه ابیات همه ارکان «تشبیه» یافت می‌شود؛ به جز
۱) گویی شب هجر تو چو بخت سیه من
۲) من از لب میگون تو مستی طلبیدم
۳) رقص آیدم از ساز تو چون زهره چنگی
۴) پیش رخ روشن‌تر از آینه‌ات ای ماه

۱۵۰. با توجه به بیت زیر کدام گزینه درست است؟
«به باغ آرزو خصمت سیه‌رو باد چون فندق
۱) در بیت دو تشبیه وجود دارد.
۲) «آرزو» و «خصم» هر دو مشبه هستند.

۱۵۱. با توجه به بیت زیر کدام گزینه نادرست است؟
«کوه تنم به کام بر خون دلم به جام در
۱) «تن» و «خون» مشبه هستند.
۲) در بیت دو تشبیه وجود دارد

آبش ز خوشی سخنم در دهن آید
آه از این لشکر که غافل در حصار آمد مرا
شاهد غم را به بر زان درکشم هر صبحدم
روح‌پرور چون نسیم باغ رضوان می‌دمد
۱) الف - د   ۲) ج - د

ز آن غمزه و ابروت که چون تیر و کمان است
۱) چهار   ۲) پنج

در هوای توام از آتش غم نیست نجات
غمزه و ابروی او تیر و کمان از بهر چیست
بی ز ز سیمبر نتوان گشت کامیاب
مشک‌بوی و مشک‌رنگ و مشک‌سای و مشک‌بار

رخت خردار خواهد ور نی به در اندازد (دو)
سنبل غالیه‌بوی و ورق گلنار است (سه)
عاشقان را دل ز غم چون گوی سرگردان کند (دو)
گوشمال از بس که می‌یابم ز چنگش چون رباب (دو)

بر صفت واعظان چون سر منبر گرفت (دو)
زلف مشکینت میانش سایبان بر آفتاب (سه)
خورشید و ماه از چه بر این آسمان شدند (یک)
گرچه از غالیه صد حلقه مار است آنجا (یک)

از تشنگان لعل لبست وامدار آب
خون در جگر ریش عقیق یمن افتد
خواجه را گو بر دیوان توام، ای شیراز
شد حصاری بی‌بری از سنگ طفلان بید را

(انسانی خارج ۱۴۰۰)

از تار سر زلف تو آموخته تاری
شد حاصلم از چشم خمار تو خماری
ای لعبت تنبوری و ای آفت تاری
خورشید کشید آرزوی آینه‌داری

دلش چون پسته پیوسته به دست قهر تو منشق
۱) بیت فاقد وجه شبه است.
۲) تشبیه مصراع دوم بلیغ است.

سود چنانکه خاک را خورد چنانکه آب را
۱) «خاک» و «آب» مشبه‌به هستند.

۲) در مصراع دوم «وجه شبه» به کار رفته است.

۱۵۲. با توجه به دو بیت زیر کدام گزینه نادرست است؟

- «بنمودمی حقیقت آب بقا به خضر
ما که آن دیوار کوتاهیم کاندر ملک عشق»
(۱) در بیت اول یک تشبیه مرجح وجود دارد.
(۲) در بیت دوم دو تشبیه بلیغ وجود دارد.

۱۵۳. با توجه به ابیات زیر کدام گزینه درست است؟

- «نوعروس گل ز مهد غنچه می آید برون
آتش و آب دل و دیده دلیل اند بر آنک»
(۱) در هر دو بیت «ادات تشبیه» وجود دارد.
(۲) مجموعاً در دو بیت سه تشبیه وجود دارد.

۱۵۴. با توجه به بیت زیر کدام گزینه درست است؟

- «یوسف مصر دل است و همچو جان ما را عزیز
(۱) «کلبه احزان» اضافه تشبیهی است.
(۲) در بیت، دو وجه شبه وجود دارد.

۱۵۵. توضیحات مقابل کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) چون چنگ سرفکنده به پیشم به غم مدام
(۲) از بس بنفشه چون کف نیل است جویبار
(۳) چشم او نرگس و رخسارش گل
(۴) با دل ریش عاشقان وه که چه ها نمی کند

۱۵۶. چند بیت از ابیات زیر «وجه شبه» دارند؟

- (الف) روی چون خورشید بنمای از نقاب
(ب) بی آن لب چون شکر تنم را
(ج) روح ز تو خوبتر به خواب نبیند
(د) درفشان لاله در وی چون چراغی
(۱) یک
(۲) دو

۱۵۷. در منظومه زیر چند «تشبیه» وجود دارد؟

- «مرا هر لفظ فریادی است کز دل می کنم بیرون / مرا هر شعر دریایی است لبریز از شراب خون / کجا شهد است این اشکی که در هر دانه لفظ است /
مرا این کاسه خون است / چنین آسان منوشیدش»
(۱) سه
(۲) چهار

۱۵۸. کدام بیت فاقد «تشبیه» بلیغ است؟

- (۱) نعل مرا در آتش غیرت گذاشته است
(۲) گردی است صبح از نفس راستین عشق
(۳) خم ابروی تو در صنعت تیراندازی
(۴) چنان ز درد به جان آمدم که از رحمت

۱۵۹. در کدام گزینه «تشبیه بلیغ» بیشتری وجود دارد؟

- (۱) غبار هوا چشم عقلت بدوخت
(۲) لبش قند اگر قند گویا بُدی
(۳) زلف تو مگر جانا امید و نیاز است
(۴) گیسوی تو مار است و خطت مور و من از غم

۱۶۰. در همه گزینه ها چهار رکن «تشبیه» وجود دارد؛ به جز

- (۱) از درازی به سر زلف تو می ماند شب
(۲) شعر او چون طبع او هم بی تکلف هم بدیع
(۳) با حلم او زمین گران چون هوا سبک
(۴) از سم مرکبان شده مانند غار، کوه

- بودی به خاک پای تو گر دسترس مرا
گر بخواهد نی سواری می کند تسخیر ما»
(۲) در دو بیت فقط یک اضافه تشبیهی به کار رفته است.
(۴) هر دو بیت فاقد «ادات تشبیه» هستند.

- بالغ است آری از این پس جای او گهواره نیست
زود چون خاک دهد عشق تو بر باد مرا»
(۲) «دل» در بیت دوم «مشبه» است.
(۴) در بیت اول «بالغ بودن» وجه شبه است.

- بی رخش فردوس اعلی کلبه احزان ماست»
(۲) در بیت، چهار تشبیه به کار رفته است.
(۴) «مصر» مشبه یکی از تشبیهات است.

- کز جور دور کیسه تهی کرد چون رباب (دو وجه شبه در بیت وجود دارد)
وز بس شکوفه چون تل سیم است آبدان (در بیت وجه شبه وجود ندارد)
زنخش سیب و لب لعل شراب (بیت پنج تشبیه دارد)
ابروی چون کمانشان غمزه چون کمانشان (بیت یک وجه شبه دارد)

(انسانی ۱۴۰۰ با تغییر)

- کابم از سر همچو نیلوفر گذشت
همچون شکر انگر آب دادی
چشم فلک چون تو آفتاب نبیند
ولیک از دود او بر جاننش داغی
(۳) سه
(۴) چهار

(تجربین ۹۴)

- داغی اگر به لاله حمرا رسیده است
داغی است مهر از جگر آتشین عشق
برده از دست هر آن کس که کمانی دارد
طیب عشق به من مژده دوا داده است
سَموم هوس کشت عمرت بسوخت
قدش سرو اگر سرو پویا بُدی
زیرا که چنین هر دو سیاه است و دراز است
بی مار تو چون مورم و بی مور تو چون مو

- (۳) پنج
(۴) شش

- وز سیاهی سر زلف تو به شب می ماند
طبع او چون شعر او هم با ملاحظت هم حسن
با طبع او هوای سبک چون زمین گران
وز شخص کشتگان شده مانند کوه، غار

- وز سیاهی سر زلف تو به شب می ماند
طبع او چون شعر او هم با ملاحظت هم حسن
با طبع او هوای سبک چون زمین گران
وز شخص کشتگان شده مانند کوه، غار

۱۶۱. در کدام گزینه «تشبیه بلیغ» بیشتری وجود دارد؟

- ۱) بال شاهین نظر، طغرای شاهنشاه عشق
- ۲) ای طبع و وقار و خشم و حلمت
- ۳) به تیغ از غرض برندارند چنگ
- ۴) بتم از غمزه و ابرو همه تیر و کمان سازد

۱۶۲. در کدام گزینه «تشبیه بلیغ» کمتری وجود دارد؟

- ۱) بحری است زندگی که نهنگش حوادث است
- ۲) مگر که راغ سپهر است و نرگسان اختر
- ۳) عشق دردانه‌ست و من غواص و دریا می‌کده
- ۴) رخ و چشمت گل و نرگس روان را یاد تو مونس

۱۶۳. در کدام گزینه «ادات» وجود ندارد؟

- ۱) فلک به ابله خار دیده می‌ماند
- ۲) نه سبزه‌اش به طراوت نه لاله‌اش به صفا
- ۳) سخن‌شناس اگر در جهان بود صائب
- ۴) ز روی لاله از آن چشم برنمی‌دارم

۱۶۴. در کدام گزینه همه ارکان «تشبیه» وجود دارد؟

- ۱) به زیر اندرش باره غزنده‌شیری
- ۲) ای ماه چو ابروان یاری گویی
- ۳) گریبان ز دوصد بادیه چون ابر گذشتم
- ۴) سودای تو آتش جهانسوز

۱۶۵. نوع «تشبیه» در کدام گزینه متفاوت است؟

- ۱) صبا به خوش‌خبری هدهد سلیمان است
- ۲) ایمن مشو که رویت آینه‌ای است روشن
- ۳) شیرند به زور و به هنر گرچه غزالند
- ۴) ز گریه دامن ما گرچه دریاست

۱۶۶. کدام گزینه فاقد «تشبیه» است؟

- ۱) آفتابی که بود ایمن از آسیب زوال
- ۲) آسیابی که ز خود آب برون می‌آرد
- ۳) نیست در قافله گریه ما پیش و پس
- ۴) هر کسی دست ارادت به رکابی زده است

قرابت معنایی

۱۶۷. مفهوم بیت زیر با کدام گزینه مشترک است؟

- «دست از مس وجود چو مردان ره بشوی
 ۱) بر کناری شو ز هر نقشی که آن آید پدید
 ۲) از رفتن حباب چه پرواست بحر را؟
 ۳) تا نفس باقی است ما و من به جاست
 ۴) خاک پای توست آن کش کیمیا داند خرد

۱۶۸. مفهوم بیت «این زبان چون سنگ و هم آهن‌وش است / و آنچه بجهد از زبان چون آتش است» با کدام گزینه یکسان است؟

- ۱) ای ز خود غافل همین در غنچه دارد آب و گل
- یاد دارم از صدف این نکته سربسته را
- اول اندیشه کند مرد که عاقل باشد
- به کف دیو مده مهر سلیمان زینهار

تار و پود چادر کعبه‌ست یا گیسوست این
 چون آب و چو خاک و آتش و باد
 که پرهیز و عشق آگینه است و سنگ
 به غمزه خون دل ریزد به ابرو کار جان سازد

تن کشتی است و مرگ به ساحل رسیدن است
 مگر که باغ بهشت است و گلبنان حورا
 سر فروبردم در اینجا تا کجا سر برکنم
 به عارض ماه در مجلس به بالا سرو در میدان

زمین به دامن درخون‌کشیده می‌ماند
 فضای باغ به کشت چریده می‌ماند
 مرا کدام غزل از قصیده می‌ماند
 که اندکی به دل داغ‌دیده می‌ماند

به دست اندرش نیزه پیچیده‌ماری
 یا نی چو کمان شهریاری گویی
 از گریه جهان را همه تر کردم و رفتم
 هجران تو ورطه خطرناک

که مزده طرب از گلشن صبا آورد
 گر می‌کنی به رحمت بر کشتگان نگاهی
 پیرند به عقل و به خرد گرچه جوانند
 ولی آلوده‌دامانی همان است

قرص نانی است که بر سفره درویشان است
 زیر گردون سبک‌سیر همین دندان است
 صدف دیده ما پرگهر غلطان است
 سر سودازدگان در قدم چوگان است

تا کیمیای عشق بیابی و زر شوی،
 تا تو را نقاش مطلق زان میان آید همی
 عشق تو را از این چه که عالم خراب شد
 شمع بی‌کشتن نمی‌گردد خموش
 بر مسی هرگز فکنش آسمان کان زر نشد

(هنر ۱۴۰۰)

ورت ز دست نیاید چو سرو باش آزاده
آزاد هر که گشت سرافراز می‌شود
غیرتی کن سایه‌ای باری بیفکن بر زمین
عافیت پیدا در این فیروزه گلشن می‌شود
کو دل آزاده‌ای کز تیغ او مجروح نیست

(انسانی ۱۴۰۱)

اکسیر عشق بر مسم افتاد و زر شدم
صد چنین مجموعه را از هم مجزا کرد عشق
تا رخ خود را به چشم ما تماشا کرد عشق
غوطه در خون زد جهان تا دست بالا کرد عشق
ذره ناچیز را خورشیدسایما کرد عشق

(خارج ۹۸)

گوش کشیده است از آن گوش به من نمی‌کند
آن چه البته به جایی نرسد فریاد است
گفت که این سیاه کج گوش به من نمی‌کند
گوش سخن‌شنو کجا دیده اعتبار کو
مه فرود آمد به بام و گوش بر روزن نهاد

(انسانی ۱۴۰۰)

وز لعل شکر بار می و نقل فروریز
همواره مرا کوی خرابات مقام است
گوش کشیده است از آن گوش به من نمی‌کند
خرم کند جهان را باران صبحگاهی

(۴) د - ج - الف - ب

(۳) ب - الف - د - ج

۱۶۹. کدام بیت با بیت زیر قرابت مفهومی دارد؟

«گرت ز دست برآید چو نخل باش کریم
(۱) رعنا تر است سرو ز اشجار میوه‌دار
(۲) گر نداری میوه افکندنی چون سرو و بید
(۳) میوه شیرین اگر پیدا شود در سرو و بید
(۴) ضربت گردون دون آزادگان را خسته کرد

۱۷۰. مفهوم کدام بیت با بیت زیر، تناسب دارد؟

«گویند روی سرخ تو سعدی که زرد کرد
(۱) سهل باشد «طور» اگر از یکدگر پاشیده است
(۲) محو شد چون شبنم گل در فروغ آفتاب
(۳) هر دو عالم خاک شد تا عشق سر پایین فکند
(۴) ریخت دریا در گریبان قطره کم‌ظرف را

۱۷۱. کدام بیت، فاقد مفهوم بیت زیر است؟

«پیش کمان ابرویش لابه همی کنم ولی
(۱) گوش اگر گوش تو و ناله اگر ناله ماست
(۲) دی گله‌ای ز طره‌اش کردم و از سر فسوس
(۳) هر گل نو ز گلرخی یاد همی کند ولی
(۴) قصه حسنت شبی می‌گفت از هر در کمال

۱۷۲. مفهوم «بی‌توجهی معشوق، انابت و تضرع، طلب جلوه‌گری، وفاداری» به ترتیب، در کدام ابیات آمده است؟

الف) در بزم زرخسار دو صد شمع برافروز
ب) تا گنج غمت در دل ویرانه مقیم است
ج) پیش کمان ابرویش لابه همی کنم ولی
د) اشک سحر زداید از لوح دل سیاهی

(۲) ج - د - ب - الف

(۱) ج - د - الف - ب

آزمون جامع فصل اول

۶۲۳. نام صاحب چند اثر نادرست نوشته شده است؟

«مرصادالعباد: نجم‌الدین رازی - لمعات: فخرالدین عراقی - تاریخ جهانگشا: عطاملک جوینی - جمشید و خورشید: مسعود سعد سلمان - صدپند: عبید زاکانی - تاریخ گزیده: خواجه رشیدالدین فضل‌الله - تحفة الاحرار: جامی»

(۱) پنج (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

۶۲۴. با توجه به تاریخ ادبیات «قرن هفتم»، کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) وضعیت زبان و ادبیات فارسی در دوره مغول دچار نوعی سستی و نابسامانی گردید.
- (۲) شعر این دوره نرم و دلنشین و برخوردار از معانی عمیق انسانی و آسمانی شد.
- (۳) سعدی شاخص‌ترین شاعر عارف این قرن است.
- (۴) عشاق‌نامه و مرصادالعباد از کتاب‌های این دوره‌اند.

۶۲۵. کدام گزینه درباره شاعران و نویسندگان «قرن هشتم» نادرست است؟

- (۱) خواجه کرمانی چند مثنوی به تقلید از نظامی سروده است که نشان‌دهنده استادی او در شاعری است.
- (۲) حافظ با تلفیق عشق و عرفان، غزل فارسی را به کمال رسانید.
- (۳) سلمان ساوجی در غزل توجه خاصی به سعدی و مولوی داشته است.
- (۴) موضوع کتاب تاریخ گزیده، سرنوشت ایرانیان در دوره مغول و وقایع پس از آن است.

۶۲۶. کدام گزینه درباره تاریخ ادبیات «قرن نهم» نادرست است؟

- (۱) حسین بایقرا کتاب محاکمة اللغتين را به ترکی در این قرن نوشته است.
- (۲) جامی کتاب «نفحات الانس» را به شیوة تذکرة الاولیای عطار نوشته است.
- (۳) شاه‌نعمت‌الله ولی یکی از شاعران این قرن است که سرسلسله صوفیان نعمت‌اللهی به شمار می‌رود.
- (۴) دولت‌شاه سمرقندی تذکرة دولت‌شاه را به تشویق امیرعلیشیر نوایی نوشته است.

۶۲۷. «پایه‌هایی آوایی» چند بیت به شکل «- - U - | U - - | - - U - | U - -» است؟

الف) درباغ وصل اگر نبود چون تو بلبلی	کم گیر پشهای ز همای آشیان ما
ب) دریاکشان غم را از موج خون مترسان	با اهل نوح مرسل طوفان چه کار دارد؟
ج) از بنده زر چه خواهی زان رو که عاشقان را	بیرون ز روی چون زر وجهی دگر نباشد
د) آن لحظه که باز آید پیش نظرش می‌رم	کاخر چو مرا بیند بر من نظر اندازد
ه) او بر سر من اشک فشان گشته چو باران	و افتاده من دلشده از دیده به غرقاب

(۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

۶۲۸. «پایه‌های آوایی» کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) رخش با آب و آتش در نقابست (- - U | - - - U | - - - U)
- (۲) گرچه زر در خاک می‌جویم که از خاک است زر (- - U - | - - U - | - - U - | - - U -)
- (۳) گر در کمندم می‌کشی شکرانه را جان می‌دهم (- U - - | - U - - | - U - - | - U - -)
- (۴) چون همه جمعیت من در سر سودای تو شد (- U U - | - U U - | - U U - | - U U -)

۶۲۹. «پایه‌های آوایی» کدام گزینه تکراری است؟

- (۱) کی ز دلم برون روی زان که چو من نبوده‌ام
- (۲) چه ماهی که ماهیت کس نداند؟
- (۳) آن نقش بین که فتنه کند نقش‌بند را
- (۴) غم دل به خامه گفتم که بیان کنم، ولیکن

۶۳۰. «پایه‌های آوایی» کدام ابیات مشابه‌اند؟

الف) ز هستی در گذر زیرا که در عشق	نه هستی شور و مستی هم حجاب است
ب) چون من به رندی زین صفت بدنام شهری گشته‌ام	آن جام صافی دردهید این صوفی بدنام را
ج) هنوزت نرگس اندر عین خواب است	هنوزت سنبل اندر پیچ و تاب است
د) هر چند نیست با کمرت هیچ در میان	خود را به زر نگر که چنان بر تو بسته است

(۱) الف - ج (۲) ب - ج (۳) الف - ب (۴) ب - د

۶۳۱. «خوشه‌های هجایی» کدام گزینه شبیه مصراع «بنشین که فغان از ما برخاست در ایامت» است؟

- (۱) مانند تو آدمی در آباد و خراب
(۲) و روی بگردانی رفتیم به مسکینی
(۳) هر دم کمند زلفت صیدی دگر بگیرد
(۴) عقم بدزد لختی چند اختیار دانش

۶۳۲. «پایه‌های آوایی» کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) کسی را | فراغ از | چنین خل | ق دیدن || مسلم | بود کو | قناعت | بورزد
(۲) من اول رو | ز دانستم | که این عهد || که با من می | کنی مح کم | نباشد
(۳) سود بازر | گان دریا | بی خطر مُم | کن نگردد || هر که مقصو | دش تو باشی | تا نفس دا | رد بکوشد
(۴) آخر چه خون | کرد این دلم | کامد به نا | خن خون او || هم ناخنی | کمتر نشد | اندوه روز | افزون او

۶۳۳. «علائم هجایی» کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) هم از خلق سر بر زند از زمین (U | -- U | -- U | -- U)
(۲) ز آنجا که تویی تا من، صدساله ره است الحق (--- U | U -- | --- U | U --)
(۳) بسیار دیدی در دلم بازار عشق آراسته (U -- | U -- | U -- | U --)
(۴) به از صبحی تو خلقان را به هر روز (--- U | --- U | --- U | --- U)

۶۳۴. «شکل هجاهای» بیت زیر در کدام گزینه درست آمده است؟

- «چون قضا آید شود دانش به خواب»   «مه سیه گردد بگیرد آفتاب»
(۱) - U - / - - U - / - - U -   (۲) - - U U / - - U U / - - U -
(۳) - - U - / - - U - / - - U -   (۴) - U U / - - U U / - - U -

۶۳۵. کدام گزینه فاقد «تشبیه» است؟

- (۱) جان آگاه به زندان تن پر وحشت
(۲) دوستان جان داده‌ام بهر دهانش بنگرید
(۳) هر که را چیزی به قدر ظرف همت داده‌اند
(۴) پیش گرمی‌های آه ما چراغ مرده‌ای است

۶۳۶. در کدام گزینه چهار پایه «تشبیه» نیامده است؟

- (۱) همچو خاک ره اگر خوار کنی خواجو را
(۲) به گرد چرخ استاره (ستاره) چو مشتاقان آواره
(۳) آرزو می‌کنم با تو شبی در مهتاب
(۴) به روی آتشین و لعل جان‌بخش تو می‌ماند

۶۳۷. در کدام گزینه دو «تشبیه» وجود دارد؟

- (۱) یک دم نشود نقش تو از دیده ما دور
(۲) هر چند غرق بحر گناهم ز صد جهت
(۳) اگر چه خرمن عمرم غم تو داد به باد
(۴) سر به آزادگی از خلق برآرم چون سرو

۶۳۸. با توجه به بیت زیر، کدام گزینه درست است؟

- «دهان مار کند حرف تلخ گوش مرا»   «خوشا کسی که در این بزم پنبه در گوش است»
(۱) حرف تلخ (مشبه)   (۲) گوش من (مشبه‌به)   (۳) دهان مار (مشبه‌به)   (۴) پنبه در گوش (وجه شبه)

۶۳۹. در بیت «کنون رود خلق است دریای جوشان / همه خوشه خشم شد خرمن من» چند تشبیه دیده می‌شود؟

- (۱) پنج   (۲) دو   (۳) سه   (۴) چهار

۶۴۰. در کدام گزینه «تشبیه بلیغ» وجود ندارد؟

- (۱) چابک‌بُراق (= اسب) عاشقی را زین نهادند
(۲) بی‌تابم آنچنان که درختان برای باد
(۳) آن که در باغ بلور خاطرم
(۴) از تو لبریز است مینای غزل
پا در رکاب باره دیرین نهادند
یا کودکان خفته به گهواره تاب را
کرده گنجشک نگاهش لانه کو؟
بعد از این‌ها شعر آزاد منی

۶۴۱. کدام گزینه فاقد «تشبیه» است؟

- ۱) کسی سیرت آدمی گوش کرد
- ۲) چو گربه نوازی، کبوتر بر برد
- ۳) حصاری پدید آمد از دور گفتمی
- ۴) به حکم نیاکان او بازگردم

۶۴۲. در کدام گزینه دو «تشبیه» دیده می‌شود؟

- ۱) بر سایبان حسن عمل اعتماد نیست
- ۲) همی رفتمی من در این حال لرزان
- ۳) آثار عدل او چو ستاره است بی‌عدد
- ۴) در کاهش وجود به جان سعی می‌کند

۶۴۳. در کدام گزینه دو «تشبیه» کامل وجود دارد؟

- ۱) خار صحرا زیر پایش بستر سنجاب بود
- ۲) تا چو مجنون غوطه در دریای وحدت خورده‌ام
- ۳) رایش چو اصل پاکش پاکیزه از عیوب
- ۴) کسی تا چند پنهان چون زره زیر قبا دارد

۶۴۴. در کدام موارد «تعداد تشبیهات» یکسان است؟

- الف) زندان بود به مردم بیدار، مهد خاک
  - ب) شمع را بنگر که با سیلاب اشک
  - ج) تا به کی گرد خجالت زنده در خاکم کند
  - د) ماه روزه است و مرا شربت هجران روزی
- ۱) الف - ب   ۲) ب - د

۶۴۵. «تعداد تشبیهات» کدام گزینه بیشتر است؟

- ۱) سخن بگوی از آن پسته شگرافشان شو
- ۲) تا گل روی تو در باغ لطافت بشکفت
- ۳) به چشم بلبل مستی که عشق سرمه کشید
- ۴) موشکافان را کتاب و دفتری در کار نیست

۶۴۶. کدام گزینه فاقد «تشبیه» است؟

- ۱) چنان گداخت مرا فکر آن دهان و میان
- ۲) دورباش ناز او از بس غیور افتاده است
- ۳) در خرابی‌هاست چون چشم بتان تعمیر من
- ۴) بر یاد بناگوش تو بر باد دهم جان

۶۴۷. مفهوم کدام گزینه با بقیه متفاوت است؟

- ۱) اوج وصال درخور پرواز ما نبود
- ۲) گرچه من اندر هوایش بال و پر انداختم
- ۳) گفت که با بال و پری من پر و بالت ندهم
- ۴) بی‌بال و پر چو رنگ ز رخسار می‌پریم

۶۴۸. مفهوم بیت «گفت که با بال و پری، من پر و بالت ندهم / در هوس بال و پرش بی‌پر و پرکنده شدم» در کدام گزینه آمده است؟

- ۱) چون نداری پر و بالی که به جایی برسی
- ۲) مرغ دل من بی‌پر و بی‌بال بمانده است
- ۳) سهل است اگر بال و پری نقصان این پروانه شد
- ۴) در آرزوی بلبل بی‌بال و پر ما

۶۴۹. مفهوم عبارت «پس از ابر کرم، باران محبت بر خاک آدم بارید و خاک را گل کرد و به ید قدرت در گل از گل دل کرد.» در کدام گزینه آمده است؟

- ۱) دل فارغ ز درد عشق، دل نیست
- ۲) معنی عشق در آب و گل اوست
- ۳) تا عشق گل رخ تو در دل دارم
- ۴) ای عشق عجب درد سرشستی، پیداست

که اول سنگ نفس خاموش کرد
چو فربه کنی گـرگ، یوسف درد
سپهر است رسته ز فولاد و مرمـر
سپاوخش وار اندر آیم به آذر

سعدی مگر به سایه لطف خدا رود
چو کتف یتیمان عریان در آذر
دریای جود او چو سپهر است بی‌کنار
چون خامه هر که از پی گفتار می‌رود

در بساط خویش تا مجنون ما سوزن نداشت
خیمه لیلی است در چشم من شیدا حباب
رسمش چو اعتقادش تابنده‌تر ز نار
ز بیم تیرباران حسودان جوهر خود را

در خواب کن دو دیده بیدار خویش را
هر شبم تا روز بر بالین بسوخت
شسته‌رو چون گوهر از باران رحمت کن مرا
روز توبه است و تو را نرگس جادو سرمست

۱) الف - ب   ۲) ب - د
۳) ج - ب   ۴) د - ج

که قوت طوطی روحم کلام توست ای دوست
پرده صبر من از دامن گل چاک‌تر است
رخ بهار ز آینه خزان پیداست
مصراع پیچیده موی میان، ما را بس است

که می‌توان به زبان چون خبر گرفت مرا
سایه می‌آید به ترس و لرز از دنبال او
مرحمت فرما ز ویرانی عمارت کن مرا
تا باد مگر پیش تو بر خاک نهد روی

بی‌بال و پر شدیم به امید بال دوست
لیکن امید است کاو بی‌بال و پر نگذارم
در هوس بال و پرش بی‌پر و پرکنده شدم
روزی که وقت رفتن از این آشیان رسد

۶۴۸. مفهوم بیت «گفت که با بال و پری، من پر و بالت ندهم / در هوس بال و پرش بی‌پر و پرکنده شدم» در کدام گزینه آمده است؟

چون سلامت‌طلبان رخنه دیوار طلب
در دام فراق تو نگوئسار، ببخشای
کان شمع سامان می‌دهد از شعله زرین‌بال‌ها
گل‌ها همه آغوش و کنار است، ببینید

تن بی‌درد دل، جز آب و گل نیست
عشق اگر شکل پذیرد، دل اوست
چون گل ز غم تو پای در گل دارم
کز آب و گل منت برانگیخته‌اند

۱۱۱. **گزینه ۱** در این بیت روی یار را با ماه مقایسه کرده است و از ماه برتر دانسته است و هیچ وجه شبیهی ذکر نشده است.

بررسی سایر گزینه ها:

گزینه ۲: یار از نظر عزیزی به عمر مانند شده است.

گزینه ۳: «باختن» در این بیت، وجه شبه است.

گزینه ۴: گذشتن از جوش جان، وجه شبه است.

۱۱۲. **گزینه ۱** در این بیت «وجه شبه» وجود ندارد.

بررسی سایر گزینه ها:

گزینه ۲: مرغان چمن (مشبه)، چو (ادات)، من (مشبهه)، عاشق و مست (وجه شبه)

گزینه ۳: خورشید (مشبه)، همچو (ادات تشبیه)، بندگان (مشبهه)، بوسه بر جناب دادن (وجه شبه)

گزینه ۴: آن (مشبه)، همچو (ادات تشبیه)، سرو و صنوبر (مشبهه)، یک قبا داشتن (وجه شبه)

۱۱۳. **گزینه ۴** چمن در باغ چون راه کهکشانش بر چرخ است «وجه شبه» محذوف است.

بررسی سایر گزینه ها:

گزینه ۱: عارض (مشبه)، همچون (ادات)، گل (مشبهه)، بی خار بودن (وجه شبه) / چشم (مشبه)، چون (ادات)، ابر نیسان (مشبهه)، اشکبار بودن (وجه شبه)

گزینه ۲: «تو» محذوف (مشبه)، چو (ادات)، سرو (مشبهه)، تهی دست بودن (وجه شبه)

گزینه ۳: تن زار من (مشبه)، هلال (مشبهه)، لاغر بودن (وجه شبه)

۱۱۴. **گزینه ۲** من مانند پروانه سرم را می‌بازم «سر باختن» وجه شبه است. / رخ مانند شعله، «رخشان بودن» وجه شبه است.

بررسی سایر گزینه ها:

گزینه ۱: باده آتشی بود، وجه شبه و ادات حذف شده است (بلیغ اسنادی)

گزینه ۳: در این بیت به طور پوشیده قد یار را به سرو تشبیه کرده است.

گزینه ۴: در این بیت زلف یار به طور پنهان به مشک تبار مانند شده است.

۱۱۵. **گزینه ۱** دل (مشبه)، چون (ادات)، ذره (مشبهه)، قرار و آرام نداشتن (وجه شبه) / روی یار (مشبه)، خورشید (مشبهه)، انور (وجه شبه)

بررسی سایر گزینه ها:

گزینه ۲: دم خاک بوستان (مشبه)، چون (ادات)، بوی عنبر (مشبهه)، وجه شبه حذف شده است. / رنگ آب جویبار (مشبه)، چون (ادات)، آب صندل (مشبهه)، وجه شبه حذف شده است.

گزینه ۳: خم زلف (مشبه)، حلقه جیم (مشبهه)، خم بودن (وجه شبه)، ادات حذف شده است. دهن تنگ تو (مشبه) حلقه میم (مشبهه)، تنگ بودن (وجه شبه)، ادات حذف شده است.

گزینه ۴: عارض (مشبه)، چون (ادات)، مه (مشبهه)، وجه شبه حذف شده است. / «سلسله» که استعاره از زلف است به مشک تشبیه شده است و ادات و وجه حذف شده است. هر چند ترکیب «سلسله مشکین»، موصوف و صفت است ولی زلف به مشک تشبیه شده است.

۱۱۶. **گزینه ۴** زلف (مشبه)، چون (ادات)، شام (مشبهه)، وجه شبه حذف شده است. / در این بیت یک تشبیه مرجح هم به کار رفته است که زلف یار را از مشک برتر دانسته است.

۱۰۵. **گزینه ۳** مفهوم مشترک بیت صورت سؤال و گزینه «۳»: طلب درد از طرف یار که خود عین مرهم است.

بررسی سایر گزینه ها:

گزینه ۱: توصیه به صبور بودن برای برطرف شدن درد

گزینه ۲: دیدن یار مرهم دردهاست

گزینه ۴: گله از یار که فقط درد نصیب عاشق خود کرده است.

پاسخ درس ۳

۱۰۶. **گزینه ۲** در این بیت به سیاهی خال اشاره کرده است و تشبیهی در بیت دیده نمی‌شود.

بررسی سایر گزینه ها:

گزینه ۱: اشک چشم شاعر با طوفان نوح مقایسه شده است و شاعر می‌گوید طوفان نوح با آن عظمت در برابر اشک من مانند آب چشم به نظر می‌رسد. (تشبیه مرجح)

گزینه ۳: دل مانند یوسف است که اسیر چاه زنخدان یار شده است / منظور از چاه زنخدان، همان چاله چانه است که در واقع استعاره از همان سوراخ چانه است.

گزینه ۴: غبار درگاه جانان مانند سرمه چشم است.

۱۰۷. **گزینه ۳** **بررسی گزینه ها:**

گزینه ۱: عذار (چهره یار) از ماه زیباتر است که ماه با دیدن آن خجالت کشیده است و خود را زندانی کرده است. (تشبیه مرجح)

گزینه ۲: تو از خورشید زیباتر هستی و کسی که تو را با خورشید سنجیده است خال و خط و زلف و دهان تو را ندیده است زیرا خورشید این‌ها را ندارد و تو داری. (تشبیه مرجح)

گزینه ۴: گره مانند خال بازشدنی نیست.

۱۰۸. **گزینه ۴** اگر شاه ترکان مژه‌های تو را ببیند از صف‌آرایی خود خجالت‌زده می‌شود؛ (مژه‌های تو از صف سپاهیان برتر است) این تشبیه مرجح است.

در گزینه‌های دیگر «چون» ادات تشبیه نیست.

۱۰۹. **گزینه ۳** در این بیت «چون» به معنی «وقتی که» است و در بیت، تشبیهی وجود ندارد.

بررسی سایر گزینه ها:

گزینه ۱: بادام دو چشم، اضافه تشبیهی است.

گزینه ۲: «حجرالاسود خال» اضافه تشبیهی است.

گزینه ۴: در این بیت تشبیه مرکب به کار رفته است، دل یار که از اندام نازک او دیده می‌شود مانند سنگریزه‌های ته جوی آب به نظر می‌آید.

۱۱۰. **گزینه ۲** در این بیت خط (موهای تازه رسته‌شده بر چهره یار) را با آیات موسی مقایسه کرده است و از آن برتر دانسته است که آن را باطل کرده است. (تشبیه مرجح)

بررسی سایر گزینه ها:

گزینه ۱: در این بیت «چو» ادات تشبیه نیست و شاعر می‌گوید نسیم از کار ما و دل غنچه گره‌گشایی کرد.

گزینه ۳: هیچ ساختار تشبیهی در بیت نیست.

گزینه ۴: می‌گوید چرا خازن بهشت ریشه درخت سدره و طوبا را نکنده است که به جایش درخت تاک بکارد.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: آنکه (مشبه)، چون (ادات)، خاتم (مشبه‌به)، بوسه دادن (وجه شبهه) / آنکه در مصراع اول (مشبه)، چون (ادات)، نگین (مشبه‌به)، بر تخت زر نشستن (وجه شبهه)

گزینه ۲: مهر (مشبه)، چون (ادات)، عنان (مشبه‌به)، زیر دست بودن (وجه شبهه) / سپهر (مشبه)، چون (ادات)، رکاب (مشبه‌به)، پابوس بودن (وجه شبهه)

گزینه ۳: دست دوست (مشبه)، چون (ادات)، باد خزان (مشبه‌به)، زریاش بودن (وجه شبهه) / چشم دشمن (مشبه)، چون (ادات)، ابر بهار (مشبه‌به)، دُربار بودن (وجه شبهه)

۱۱۷. گزینه ۳: در این بیت شخصی که توصیف می‌شود به کسی که دست‌بسته بر کنار خوان (سفره) حاضر شده است مانند شده است و «مانند» ادات تشبیه است.

در گزینه‌های دیگر «مانند» ادات نیست و معنی باقی‌ماندن می‌دهد.
۱۱۸. گزینه ۴: در این گزینه تمام ترکیب‌ها اضافه تشبیهی است و کلمه دوم به واژه اول تشبیه شده است.

۱۱۹. گزینه ۳: من آن شهرم و تو آن گنجی (بلیغ اسنادی) / سیلاب محبت و ویرانه دل (اضافه تشبیهی)

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: کمند زلف، حلقه فریب، کمان ابرو و ناوک حیل همه تشبیه بلیغ اضافی هستند.

گزینه ۲: تو دیوان حافظ هستی. (بلیغ اسنادی)

گزینه ۴: «عارض گلگون» تشبیه‌گسترده است، عارض (مشبه)، گل (مشبه‌به)، گون (ادات) و «سنبل» به «مشک» تشبیه شده است که «مشکین» صفت است و ترکیب اضافی نمی‌سازد. / او در بیت دو تشبیه مرجح نیز وجود دارد: عارض از گلستان و سنبل (زلف) از دسته ریحان برتر دانسته شده است.

۱۲۰. گزینه ۲: در این گزینه، ریگ روان به خضر تشبیه شده است و بحث برتری و ترجیح مطرح نشده است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: مرگان تو خنجری است که با ماه مقابله می‌کند (مرگان تو از هلال ماه برتر است) ابروی تو کمانی است که بر سر خورشید است (انحنای ابروی تو از انحنای خورشید برتر است) هرچند این بیت تصویر دیگری هم دارد به گونه‌ای که مژه‌های تو مانند خنجری است که با باز و بسته شدن چشم بر رخ مانند ماهت خنجر می‌کشد و ابروی تو مانند کمانی است که بر روی چشم مانند خورشید تو است.

گزینه ۳: چشمت از چشم غزالان ختن زیباتر است و آن‌ها را افسون کرده و نگاه تو از طوطی سخنورتر است که طوطی از آن سخن گفتن آموخته است.
گزینه ۴: روی تو که مانند گل است از بهار نیز باطراوات‌تر است که جهان را تازه کرده و زیبایی تو از خزان رنگارنگ زیباتر است که آن را از باغ بیرون کرده است. / به تعبیر دیگر، گل روی تو از تمام فصل‌ها زیباتر است.

۱۲۱. گزینه ۳: در این بیت تشبیه به کار نرفته است، بلکه شاعر از بلندهمتی خود می‌گوید که حتی حاضر نیست زیر سایه هما باشد؛ هرچند روزگار او را زیر سایه مگس پرورش می‌دهد.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: حسن تو از گل بیشتر است که گل با شنیدن وصف زیبایی تو شرم‌زده شده است.

گزینه ۲: چشم بر هم زدن مرگان یار از نظر ابهت از طوفان برتر دانسته شده است.

گزینه ۴: قد و بالای یار را از سرو، برتر دانسته است که می‌گوید کوتاه‌نظری است با وجود قد و بالای تو کسی به سرو توجه کند.

۱۲۲. گزینه ۴: در این بیت «شیده» مشبه، «خورشید» مشبه‌به، «تابنده» وجه شبهه و «مانند» ادات است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: «بازار غم» اضافه تشبیهی است.

گزینه ۲: «کمند زلف» اضافه تشبیهی است.

گزینه ۳: «انجم سرشک» و «غبار غصه» هر دو اضافه تشبیهی هستند.

۱۲۳. گزینه ۴: «کوه غم» تشبیه بلیغ اضافی، «کوه غم گشتم» تشبیه بلیغ اسنادی، «کوه هستم» تشبیه بلیغ اسنادی

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: خاطر من دریاست، سخن گوهر است، هر دو تشبیه بلیغ اسنادی هستند.

گزینه ۲: «بازار عشق» تشبیه بلیغ اضافی است و در مصراع دوم تشبیه گسترده وجود دارد.

گزینه ۳: «کوه رحمت» تشبیه بلیغ اضافی است. / در مصراع اول طاعت را به پرگاه تشبیه نکرده است بلکه می‌گوید اگر هم طاعتی کرده باشم به اندازه پرگاه است.

۱۲۴. گزینه ۳: «صحرای قناعت» تشبیه بلیغ اضافی است. / خاک در مذاقش شکر شد، تشبیه بلیغ اسنادی است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: «تیشه غم» و «گنج مراد» هر دو تشبیه بلیغ اضافی هستند. در این بیت بلیغ اسنادی وجود ندارد. / تشبیه دیگر این بیت: تیشه غم چون کوه بر دلم می‌آید. (تشبیه گسترده)

گزینه ۲: لاله کوه هستم (تشبیه بلیغ اسنادی) در این بیت تشبیه بلیغ اضافی نیست.

گزینه ۴: صورتش ماه است و معنی آفتاب است. دو تشبیه بلیغ اسنادی هستند و در بیت تشبیه بلیغ اضافی نیست.

۱۲۵. گزینه ۱: «نسیم آه» اضافه تشبیهی است. / نسیم آه من چو گردباد به دشت پیمایی مشهور و علم شد. (تشبیه گسترده)

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۲: عمارت عقل و بنای عشق هر دو اضافه تشبیهی است و «آفتاب دوست» هم می‌تواند اضافه تشبیهی باشد و شاید «آفتاب» استعاره از چهره دوست باشد.

گزینه ۳: «سلسله زلف» تشبیه بلیغ اضافی است.

گزینه ۴: «ناوک مرگان» تشبیه بلیغ اضافی است. در این بیت «چون» به معنی وقتی که است و ادات تشبیه نیست. در مصراع اول «سینه را سپر کرد» عبارت کنایی است اما اگر تشبیه در نظر بگیریم، سینه سپر است تشبیه بلیغ اسنادی می‌شود.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: ۱. لب یار مثل انگشتر تنگ است. ۲. بار فراق (اضافه تشبیهی) ۳. پشتم مثل چنبر شد.

گزینه ۲: ۱. دلم مانند انگشتر از مهر نیکوان شد. ۲. نگین مهر (اضافه تشبیهی) ۳. نگین مهر مانند انگشتر، دل خالی مرا دربرگرفت.

گزینه ۴: طره او که مانند شب تیره است.

۱۳۲. **گزینه ۲:** ۱. رخسارش مانند آتش است. ۲. دل پختگان مانند سپند است. ۳. لعل لب ۴. لعل لبش مانند می است. ۵. جگر خستگان مانند کباب است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: ۱. من مانند بنده ۲. تو مانند شاه ۳. من مانند ابر سیاه ۴. تو مانند ماه

گزینه ۳: ۱. عشق تو آهو است. ۲. چشمه سار دل ۳. تخم آرزو ۴. هر تخم آرزو مانند گیاه اوست.

گزینه ۴: ۱. لب تو مانند آب ۲. جان بیدلان مانند آتش ۳. غم تو مانند کوه ۴. دل عاشقان مانند شیشه

۱۳۳. **گزینه ۱:** ۱. من مانند پروانه می‌خواهم بمیرم. ۲. شمع رخسار (اضافه تشبیهی)

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۲: ۱. سر مو مانند تیغ شد. ۲. سپینه تنگ مانند سپر ۳. سپاه غم (اضافه تشبیهی)

گزینه ۳: ۱. سعدی مانند درخت بادیه ۲. برق شوق (اضافه تشبیهی) ۳. میوه سخن (اضافه تشبیهی)

گزینه ۴: ۱. یار گندم‌گون ۲. سنبل موی ۴. مرا چو کاه

۱۳۴. **گزینه ۲:** سمن‌بر و گلرخ هر دو تشبیه درون‌واژه‌ای هستند و «صنم» در این بیت استعاره از معشوق است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: سرورفتار، صنوبرقامت، ماه‌رخسار و ملایک‌منظر، هر چهار تا تشبیه درون‌واژه‌ای هستند.

گزینه ۳: همای‌فر، طاووس‌حسن و طوطی‌نطق، هر سه تشبیه درون‌واژه‌ای هستند. وقتی جلوه‌گری می‌کنی مانند تذرو (نوعی پرنده) هستی.

گزینه ۴: بنفشه زلف، نسرين‌بر و سمن‌بو، هر سه تشبیه درون‌واژه‌ای هستند و تشبیه چهارم، مرجح است که می‌گوید ماه در برابر حسن معشوق بازار خود را از دست داده است.

۱۳۵. **گزینه ۱:** ۱. زلف مانند لیلی است. ۲. زلف مانند هندو ۳. عقل مانند مجنون ۴. لب تو مانند شیرین ۵. دلم مانند فرهاد

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۲: گوی کواکب، چوگان چرخ و گوی دل‌ها، هر سه اضافه تشبیهی هستند و زلف به چوگان تشبیه شده است.

گزینه ۳: زعفران چهره (اضافه تشبیهی) چهره مانند لاله (دو تشبیه) **گزینه ۴:** ۱. من مانند بلبل ۲. تو مانند گل ۳. تو چو لاله

۱۳۶. **گزینه ۴:** ۱. تو مانند موج دامن دریا را از کف مده ۲. عقد گوهر مانند خوشه‌ای است. ۳. خرمن دریا (اضافه تشبیهی)، دامن دریا در این بیت اضافه استعاره‌ای است.

۱۳۶. **گزینه ۳:** در این گزینه فقط «دام بلا» وجود دارد که تشبیه بلیغ اضافی است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: «زنگار غم» بلیغ اضافی و «ما چون پسته خندان هستیم» تشبیه گسترده است.

گزینه ۲: «کشت عمر» بلیغ اضافی و «آن چون برق شد» تشبیه گسترده است.

گزینه ۴: «مرغ دل» بلیغ اضافی و «من طایر (پرنده) طوبی‌نشین هستم» تشبیه گسترده است.

۱۳۷. **گزینه ۲:** با توجه به سؤال خودارزیابی درس تشبیه، بیشترین نوع تشبیه در قرن‌های هفتم، هشتم و نهم از نوع بلیغ بوده است و در گزینه ۲ تشبیه بلیغ «آتش مهر» وجود دارد و در گزینه‌های دیگر تشبیه گسترده به کار رفته است.

۱۳۸. **گزینه ۴:** در این بیت «بحر وجود» تشبیه بلیغ اضافی و «موج دریا، دعای جوشن است»، تشبیه بلیغ اسنادی است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: زلف تو سلسله است. (بلیغ اسنادی)

گزینه ۲: «شام زلف» تشبیه بلیغ اضافی است.

گزینه ۳: شکرخنده (تشبیه درون‌واژه‌ای) لعل لب (اضافه تشبیهی)

۱۳۹. **گزینه ۳:** در این بیت «ملک جمال» اضافه تشبیهی است و شاعر می‌گوید تو مانند پادشاه ملک جمال هستی و در سخن من ذکر شیرینی تو مانند شکری است که در آب حل شده باشد، هیچ برتری در بیت مشاهده نمی‌شود.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: لاله رنگ خودش را از عارض و چهره تو می‌گیرد (چهره تو از لاله زیباتر و سرخ‌تر است.) و عنبر که خود ماده خوشبویی است از طره تو عطر می‌گیرد. (زلف تو از عنبر خوش‌عطرتر است.)

گزینه ۲: شاعر می‌گوید لب مانند لعل تو برای قند و شکر چاشنی است؛ یعنی آن‌ها از لب تو شیرینی می‌گیرند و شمس و قمر روشنی خود را از رخ تو می‌گیرند. (لب تو از قند و شکر شیرین‌تر و رخ تو از شمس و قمر پر نورتر است.)

گزینه ۴: گل در عین زیبایی از زیبایی چهره تو زیبایی می‌گیرد، همان‌طور که شکوفه‌ها به درخت زیبایی می‌دهند، تو به گل‌ها زیبایی می‌دهی.

۱۴۰. **گزینه ۴:** در این بیت شاعر دو تصویر را به هم مانند کرده است؛ شاعر اشک‌های لؤلؤمانند یار را که بر پارچه ابریشمی فیروزه‌ای رنگ ریخته است، به شبی که پر از ستاره است تشبیه کرده است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: دل دیوانه‌وش یک تشبیه مفرد است و زلف در مصراع اول به زنجیر تشبیه شده است.

گزینه ۲: سرو مانند قد و بالای تو است و گل همچون روی توست. (دو تشبیه مفرد)

گزینه ۳: رای باید مانند آب و آتش باشد. (تشبیه مفرد)

۱۴۱. **گزینه ۳:** ۱. پشت من به صورت چنبر شد. ۲. بار هجر (اضافه تشبیهی) ۳. لب لعل (اضافه تشبیهی) ۴. لب او از نظر تنگی مانند انگشتر است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: ۱. طوطی طبع (اضافه تشبیهی) ۲. طبعم مانند بلبل واله و شیدا است. / در این بیت شکر و بادام استعاره از لب و چشم یار است.

گزینه ۲: ۱. خاک قناعت (اضافه تشبیهی) ۲. آب تمنا (اضافه تشبیهی) / «لب حرص» (اضافه استعاری) است.

گزینه ۳: خاک درگاه معشوق مانند سنگ سرمه زینت و پیرایه چشم‌ها است. / چشم سرمه‌ساز تشبیه نیست بلکه منظور چشمی است که به آن سرمه زده‌اند اما در این بیت می‌توان خاک را مانند زینت و پیرایه دانست و مجموعاً دارای دو تشبیه باشد.

گزینه ۱: ۱. تو مانند خورشید هستی ۲. من مانند ذره هستم ۳. میدان عشق / «ایوان حسن» اضافه استعاری است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۲: زندان عشق (اضافه تشبیهی) / شب فراق ترکیب عادی است، یعنی شبی که در آن گرفتار فراق یار هستیم.

گزینه ۳: «سوزن فکرت» و «رشته طاق» هر دو اضافه تشبیهی هستند. / اگر بیان دل «اضافه استعاری» است.

گزینه ۴: سخن آشفته مانند زلف جانان باشد بهتر است.

گزینه ۱: تیر ستم و تیغ جفا هر دو اضافه تشبیهی هستند.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۲: چمن حسن، چمن لطافت و گلستان وصال، هر سه اضافه تشبیهی هستند.

گزینه ۳: ۱. زلف مانند لیلی ۲. زلفت مانند دام است. ۳. دانه خال (اضافه تشبیهی)

گزینه ۴: ۱. زلف مانند شب ۲. از سر تا پا مانند شمع آتش گرفتم ۳. آتش سودا (اضافه تشبیهی)

گزینه ۳: ۱. شام زلف (اضافه تشبیهی) ۲. حوراصفت (تشبیه درون‌واژه‌ای) ۳. چشمه چشم (اضافه تشبیهی) ۴. دریا صفت (درون‌واژه‌ای)

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: ۱. دل مانند سایه ۲. خورشید رخ (اضافه تشبیهی) ۳. زلف تو مانند رسن است.

گزینه ۲: ۱. من مانند گنج گهر شدم. ۲. خانه من مانند صدف شده / «اشک ندامت» اضافه اقترائی است؛ زیرا اشکی به نشانه ندامت و پشیمانی معنا می‌دهد. / «باران» در مصراع دوم استعاره از اشک است.

گزینه ۴: ۱. شکرزار قناعت (اضافه تشبیهی) ۲. من مانند مور ۳. سیرچشمی مانند خاتم دست سلیمان برای من است.

گزینه ۴: مرغ دل، دام زلف، دانه خال، طایر اندیشه و دام هوس اضافه تشبیهی است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: ۱. خار بلا (اضافه تشبیهی) ۲. گلچهره (تشبیه درون‌واژه‌ای) **گزینه ۲:** سیل اشک (اضافه تشبیهی) در این بیت «خاک وجود» را می‌توان به قرینه به باد دادن اضافه تشبیهی گرفت.

گزینه ۳: ۱. قامت تو مانند سروی است. ۲. عارض تو مانند ماه است.

گزینه ۳: میوه عیش، نخل مراد و باغ محبت هر سه اضافه تشبیهی هستند.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: باغ رخ و بهار خط هر دو اضافه تشبیهی هستند.

گزینه ۲: آینه جان و تخته تن هر دو اضافه تشبیهی هستند.

گزینه ۴: ۱. دام نجات (اضافه تشبیهی) ۲. خم طره دوست مانند حلقه دام نجات است.

گزینه ۲: دانه خال و مرغ خرد هر دو اضافه تشبیهی هستند.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: ۱. آفتاب می (اضافه تشبیهی) ۲. صبح روی ساقی (اضافه تشبیهی) ۳. می از چراغ روشن تر است. (تشبیه مرجح) ۴. روی ساقی از شمع نورانی تر است. (تشبیه مرجح)

گزینه ۳: ۱. روی تو مانند صبح است. ۲. موی تو مانند شام است. ۳. آن صبح مانند کافور ۴. آن شام مانند عنبر است.

گزینه ۴: ۱. مصر دل (اضافه تشبیهی) ۲. ای جان عزیز که مانند یوسف برای من شدی ۳. دیده یعقوب‌بوش ۴. دیده‌ام مانند دجله شده است.

گزینه ۱: ۱. لب لعل (اضافه تشبیهی) ۲. لب تو از چشمه کوثر برتر است که با شنیدن وصف لب تو دهانش آب می‌افتد. بیت «ب»: ۱. سپاه غمزه ۲. ملک دل، هر دو اضافه تشبیهی‌اند.

بررسی سایر موارد:

ج ۱. اشک ساقی است ۲. آه مطرب است. ۳. شاهد غم (اضافه تشبیهی) **د** کسی یا چیزی که مورد توصیف است به نسیم باغ رضوان تشبیه شده است.

گزینه ۴: ۱. جان من مانند سپر شد. ۲. دل من مانند سپر شد. ۳. تیغ ملامت ۴. غمزه مانند تیر ۵. ابرو مانند کمان

گزینه ۴: در این بیت زلف یار به مشک تشبیه شده است و تمام کلمات مصراع دوم ویژگی و صفت آن زلف مانند مشک هستند و کلاً بیت یک تشبیه دارد.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: ۱. خاک کف پای تو برای من مانند آب حیات است. ۲. آتش غم (اضافه تشبیهی) است.

گزینه ۲: غمزه مانند تیر و ابرو مانند کمان است. (دو تشبیه)

گزینه ۳: ۱. تو را مانند جان به بر بگیرم. ۲. سیم‌بر (تشبیه درون‌واژه‌ای) **گزینه ۳:** در این بیت «مه» و «غالیه» به ترتیب استعاره از رخ و زلف است که هر دو به ترتیب به «گوی» و «چوگان» تشبیه شده‌اند و در مصراع دوم «دل» به «گوی» تشبیه شده است. (سه تشبیه)

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: حجره دل و رخت خرد هر دو اضافه تشبیهی‌اند.

گزینه ۲: ۱. گلشن جان «اضافه تشبیهی» ۲. زلف مانند سنبل ۳. رخ مانند ورق گلنار است.

گزینه ۴: ۱. رگ مانند ارغنون ۲. من مانند رباب گوشمال می‌یابم.

گزینه ۲: ۱. خط چهره تو مانند سبزه بر آب روان است. ۲. زلف مانند مشک ۳. زلفت مانند سایبان است. / آفتاب، استعاره از چهره یار است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: ۱. فاخته مانند واعظ شد ۲. سرو مانند منبر ۳. فاخته مانند واعظان بر سر منبر رفت.

گزینه ۳: ۱۵۳. نوعروس گل و مهد شاخ هر دو اضافه تشبیهی هستند و در بیت دوم عشق تو مرا مانند خاک بر باد می‌دهد.
بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: در بیت اول ادات تشبیه وجود ندارد.
گزینه ۲: «دل» در این بیت در ساختار تشبیه نیست بلکه منظور از آتش دل آن چیزی است که درون دل است و استعاره از غم‌ها و هرچه درون دل است.

گزینه ۴: دو تشبیه بیت اول بلیغ‌اند و وجه شبه ندارند.
گزینه ۲: ۱۵۴. «مصر دل» اضافه تشبیهی است. ۲. او مانند یوسف است. ۳. همچون جان عزیز است. ۴. فردوس مانند کلبه احزان است.
بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: کلبه احزان، مضاف و مضاف‌الیه عادی است.
گزینه ۳: در این بیت فقط یک وجه شبه (عزیز) وجود دارد.
گزینه ۴: «مصر» مشبیه برای «دل» است.
گزینه ۴: ۱۵۵. در این بیت «ابرو» به «کمان» و «غمزه» به «کمند» تشبیه شده است و هیچ وجه شبیهی ذکر نشده است.
بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: من مانند چنگ سرفکنده هستم (سرفکنده بودن) وجه شبه است. / و مانند رباب کیسه تهی است. «کیسه تهی بودن» وجه شبه است.
گزینه ۲: جویبار از کثرت بنفشه مانند نیل است و از کثرت شکوفه آبدان مانند تل سیم است؛ در هر دو تشبیه، وجه شبه ذکر نشده است.
گزینه ۳: ۱. چشم او مانند نرگس ۲. رخسارش مانند گل ۳. زرخش مانند سیب ۴. لب لعل ۵. لب مانند شراب

گزینه ۳: ۱۵۶. **بررسی موارد:** **الف:** «نمایان کردن از نقاب» و «آب از سر گذشتن» وجه شبه است.

ب: «اندر آب دادن» و «حل کردن» وجه شبه است.
ج: این بیت وجه شبه ندارد.
د: «درفشان بودن» وجه شبه است.
گزینه ۳: ۱۵۷. ۱. لفظ مانند فریاد است. ۲. شعر مانند دریاست. ۳. شراب خون (اضافه تشبیهی) ۴. دانه لفظ (اضافه تشبیهی) ۵. این (اشک) مانند کاسه خون است.

گزینه ۳: ۱۵۸. ابروی تو مانند کمانی خمیده است (خمیده بودن وجه شبه است) و تشبیه گسترده است.
بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: «آتش غیرت» اضافه تشبیهی است.
گزینه ۲: صبح‌گردی است، مهر داغی است، هر دو تشبیه بلیغ اسنادی هستند.
گزینه ۴: «طبيب عشق» اضافه تشبیهی است.
گزینه ۱: ۱۵۹. ۱. غبار هوی و هوس ۲. سموم هوس ۳. کشت عمر (هر سه تشبیه بلیغ اضافی هستند) / چشم عقل، اضافه استعاری است.
بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۲: لبش قند و قدش سرو است. (هر دو تشبیه بلیغ اسنادی است).
گزینه ۳: زلف تو مانند امید سیاه است و زلف تو مانند نیاز دراز است، در هر دو تشبیه وجه شبه ذکر شده است و هیچ کدام بلیغ نیستند.
گزینه ۴: گیسوی تو مار است، خط تو مور است. (هر دو بلیغ اسنادی) / من چون مور، من چون مو هستم. (هر دو تشبیه گسترده است).

گزینه ۳: در این بیت دو تشبیه مرجح وجود دارد: ۱. رخ از خورشید ۲. ابرو از ماه برتر دانسته شده است که آن دو برای دیدن رخ و ابروی یار بر آسمان رفته‌اند.

گزینه ۴: ۱. گنج حسن (اضافه تشبیهی) ۲. غالیه که استعاره از زلف است به مار تشبیه شده است.
گزینه ۱: ۱۴۸. ۱. رخ تو باعث شرمساری آب شده است. (مرجح) ۲. لعل لب (اضافه تشبیهی) ۳. آب از تشنگان لب تو است. (مرجح)
بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۲: ۱. لعل لب (اضافه تشبیهی) ۲. لب تو خون در جگر عقیق یمن می‌اندازد. (لب تو از عقیق یمن سرخ‌تر است.) (مرجح)
گزینه ۳: من مانند خط بیرون‌زده از حاشیه هستم.
گزینه ۴: ۱. بهشت عاقبت (اضافه تشبیهی) ۲. بی‌بری مانند حصار برای من شد.
گزینه ۴: ۱۴۹. رخ (مشبه)، آینه (مشبیه)، روشن بودن (وجه شبه) در این بیت «ادات» وجود ندارد.
بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: شب هجر (مشبه)، چو (ادات)، بخت (مشبیه)، سیاه و تار بودن (وجه شبه)، شب هجر (مشبه)، گویی (ادات)، تار سر زلف (مشبیه)، تاریک و تار بودن (وجه شبه)
گزینه ۲: لب (مشبه)، می (مشبیه)، گون (ادات)، مستی آور بودن (وجه شبه)
گزینه ۳: من (مشبه)، چون (ادات)، زهره جنگی (مشبیه)، رقصیدن (وجه شبه)

گزینه ۳: ۱۵۰. آرزو مانند باغ است و خصم تو مانند فندق سیاه باشد.
بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: بیت سه تشبیه دارد؛ دو تشبیه در مصراع اول و یک تشبیه در مصراع دوم است.
گزینه ۲: در مصراع اول سیاه بودن و در مصراع دوم منشق بودن وجه شبه است.
گزینه ۴: دل (مشبه)، چون (ادات)، پسته (مشبیه)، منشق بودن (وجه شبه)
گزینه ۳: در این بیت سه تشبیه وجود دارد. ۱. کوه تن (اضافه تشبیهی) ۲. کوه تنم مانند خاک ساییده شد. ۳. خون دلم را مانند آب خورد.
بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: ۱. تن مانند کوه ۲. خون مانند آب
گزینه ۲: ۱. کوه تنم مانند خاک ساییده شد. ۳. خون دلم را مانند آب خورد.
گزینه ۴: سوده شدن وجه شبه است.
گزینه ۳: ۱۵۲. در بیت دوم یک تشبیه بلیغ اضافی وجود دارد «ملک عشق» و تشبیه دوم گسترده است. ما (مشبه) دیوار (مشبیه) کوتاه بودن وجه شبه
بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: خاک پای تو از آب بقا برتر است که اگر به آن دسترسی داشتم به خضر نشان می‌دادم که آب بقای حقیقی کدام است.
گزینه ۲: فقط «ملک عشق» اضافه تشبیهی است.
گزینه ۴: در دو بیت هیچ ادات تشبیهی وجود ندارد.

۱۶۰. **گزینه ۴** کوه مانند غار شده است. (وجه شبه محذوف) غار مانند کوه شده است. (وجه شبه حذف شده است).

بررسی سایر گزینه ها:

گزینه ۱: شب (مشبه)، سر زلف (مشبه‌به)، دراز بودن (وجه شبه)، می ماند (ادات)، سر زلف (مشبه)، شب (مشبه‌به)، سیاه بودن (وجه شبه)، می ماند (ادات)

گزینه ۲: شعر (مشبه)، چون (ادات)، طبع او (مشبه‌به)، بی تکلف و بدیع (وجه شبه)، طبع او (مشبه)، چون (ادات)، شعر او (مشبه‌به)، با ملاحظ و حسن بودن (وجه شبه)

گزینه ۳: زمین (مشبه)، چون (ادات)، هوا (مشبه‌به)، سبک بودن (وجه شبه)، هوا (مشبه)، چون (ادات)، زمین (مشبه‌به)، گران و سنگین بودن (وجه شبه)

۱۶۱. **گزینه ۱** شاهین نظر، شاهنشاه عشق هر دو اضافه تشبیهی هستند و در عین حال گیسو را به بال شاهین نظر و طغرای شاهنشاه عشق و تار و پود چادر کعبه تشبیه کرده است که هر سه تشبیه بلیغ اسنادی هستند و در مجموع این بیت، پنج تشبیه بلیغ دارد.

بررسی سایر گزینه ها:

گزینه ۲: طبع چون آب، وقار چون خاک است و هر دو تشبیه گسترده است. / خشم آتش و حلم، باد است دو تشبیه بلیغ اسنادی است.

گزینه ۳: پرهیز آبکینه و عشق سنگ است. (دو تشبیه بلیغ)

گزینه ۴: غمزه تیر و ابرو کمان است. (دو تشبیه بلیغ اسنادی)

۱۶۲. **گزینه ۳** ۱. عشق دردانه است. ۲. من غواص هستم ۳. میکده دریا است.

بررسی سایر گزینه ها:

گزینه ۱: زندگی، بحر است، حوادث نهنگ است، تن، کشتی است و به ساحل رسیدن مرگ است. (چهار تشبیه بلیغ اسنادی)

گزینه ۲: راغ، سپهر است، نرگسان، اختر هستند، باغ، بهشت است و گلبنان حورا هستند. (چهار تشبیه بلیغ اسنادی)

گزینه ۴: رخ گل است، چشم نرگس است، عارض ماه است و قد و بالا سرو است. (چهار تشبیه بلیغ اسنادی)

۱۶۳. **گزینه ۳** در این بیت «می ماند» ادات نیست؛ شاعر می گوید کدام غزل از قصیده کم ارزش تر است ولی در سایر گزینه ها «می ماند» به معنای «مانند» است.

۱۶۴. **گزینه ۳** «م» در گذشتم (مشبه)، چون (ادات)، ابر (مشبه‌به)، گریان بودن (وجه شبه)

بررسی سایر گزینه ها:

گزینه ۱: باره (مشبه)، شیر (مشبه‌به)، غرنده بودن (وجه شبه)، نیزه (مشبه)، مار (مشبه‌به)، پیچیده بودن (وجه شبه)، در این بیت ادات تشبیه وجود ندارد.

گزینه ۲: ماه (مشبه)، چو (ادات)، ابروان یار (مشبه‌به) / ماه (مشبه)، چو (ادات)، کمان (مشبه‌به) در این بیت «وجه شبه» وجود ندارد.

گزینه ۴: سودای تو (مشبه)، آتش (مشبه‌به)، جهان سوز بودن (وجه شبه)، هجران (مشبه)، ورطه (مشبه‌به)، خطرناک بودن (وجه شبه) این بیت ادات تشبیه ندارد.

۱۶۵. **گزینه ۴** دامن ما دریاست (تشبیه بلیغ اسنادی)

بررسی سایر گزینه ها:

گزینه ۱: صبا (مشبه)، هدهد سلیمان (مشبه‌به)، خوش خبر بودن (وجه شبه) تشبیه گسترده

گزینه ۲: رویت (مشبه)، آینه (مشبه‌به)، روشن بودن (وجه شبه) تشبیه گسترده

گزینه ۳: آن ها (مشبه)، شیر (مشبه‌به)، زور داشتن (وجه شبه)، آن ها (مشبه)، غزال (مشبه‌به)، هنر داشتن (وجه شبه) تشبیه گسترده

گزینه ۴ **بررسی سایر گزینه ها:**

گزینه ۱: قرص نان سفره درویشان مانند آفتابی بی زوال است.

گزینه ۲: دندان مانند آسیابی است.

گزینه ۳: «قافله گریه» و «صدف دیده» هر دو تشبیه بلیغ اضافی هستند.

۱۶۷. **گزینه ۱** مفهوم مشترک بیت صورت سؤال و گزینه «۱»: ترک تعلقات مادی برای رسیدن به هر چیز ارزشمند

بررسی سایر گزینه ها:

گزینه ۲: اشاره به عظمت عشق که حتی اگر کل عالم ویران شود هیچ اهمیتی برایش ندارد.

گزینه ۳: انسان تا زمانی که زنده است خودخواهی و غرورش پابرجاست.

گزینه ۴: توصیف کسی است که خاک پایش از کیمیا هم ارزشمندتر است.

۱۶۸. **گزینه ۳** مفهوم مشترک بیت سؤال و گزینه «۳»: فکر و تأمل کردن قبل از سخن گفتن

سایر گزینه ها دعوت به خاموشی و ارزش خاموشی در برابر سخن گفتن است.

۱۶۹. **گزینه ۲** مفهوم مشترک بیت سؤال و گزینه «۲»: توصیه به کرم و خیر رساندن به دیگران

بررسی سایر گزینه ها:

گزینه ۱: ستایش آزاد بودن سرو و بی تعلقی آن

گزینه ۳: در این دنیا عافیت و سلامتی وجود ندارد.

گزینه ۴: ناسازگاری روزگار با آزادگان

۱۷۰. **گزینه ۴** مفهوم مشترک بیت صورت سؤال و گزینه «۴»:

ارزش بخشی عشق که باعث تعالی می شود.

بررسی سایر گزینه ها:

گزینه ۱: اشاره به قدرت عشق دارد که می تواند همه چیز را ویران کند.

گزینه ۲: دست نیافتنی بودن عشق و محو شدن آن

گزینه ۳: ویرانگری عشق

۱۷۱. **گزینه ۴** مفهوم بیت سؤال و سه گزینه مرتبط: بی توجهی و بی اعتنایی معشوق

گزینه «۴» توصیف زیبایی های معشوق که از ماه زیباتر است.

گزینه ۱ **بررسی موارد:**

ج عاشق لابه و زاری می کند و معشوق به او توجهی نمی کند.

د اشک و گریه سحرگامی دل را از سیاهی ها پاک می کند که اشاره به توبه و تضرع دارد.

الف از معشوق می خواهد که در بزم رخسار خود را نشان دهد و سخنان شیرین بگوید.

ب به معشوق می گوید تا گنج غم عشق تو در دلم است همیشه ساکن درگاه تو هستم.

گزینه ۳: دست در دامن کسی زدن کنایه از متوسل شدن به کسی است. / دامن چاک بودن کنایه از دچار مشکل بودن است.

گزینه ۴: حلقه بر در کسی زدن کنایه از متوسل شدن و طلب کمک کردن است. / آهن سرد کوبیدن کنایه از کار بیهوده کردن است.

۶۱۱. **گزینه ۴:** سنگین دل بودن کنایه از بی‌رحم بودن / گل از خار برآوردن، خار از پا برآوردن و پا از گل برآوردن: سه کنایه در یک مفهوم است که همگی به معنی رفع مشکل کردن است. (چهار کنایه)

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: دست کسی را گرفتن کنایه از کمک کردن / سر کسی را داشتن کنایه از خواهان کسی بودن / جان در پای کسی ریختن کنایه از فدا کردن است. (سه کنایه)

گزینه ۲: پنجه با کسی در افکندن کنایه از مقابله کردن / مشت بر سندان زدن کنایه از کار بیهوده کردن است. (دو کنایه)

گزینه ۳: از پای انداختن کنایه از شکست دادن / دست از چیزی فرو شستن کنایه از کنار گذاشتن است. (سه کنایه)

۶۱۲. **گزینه ۳:** سر از گریبان کسی بر کردن کنایه از یکی شدن و صمیمی شدن با کسی است. / دل گم شدن کنایه از عاشق شدن است. (دو کنایه دارد و سایر گزینه‌ها یک کنایه دارند.)

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: رخت بر بستن کنایه از کوچ کردن است.

گزینه ۲: سر کشیدن کنایه از بی‌توجهی است.

گزینه ۴: سر بر خط چیزی بودن کنایه از مطیع و فرمانبردار کسی بودن ۶۱۳. **گزینه ۳:** کله بر آسمان زدن کنایه از شاد بودن و سر بر زمین زدن کنایه از سجده و شکرگزاری است

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: سر خاراندن کنایه از آرامش داشتن است

گزینه ۲: سر در دامن کسی انداختن کنایه از متوسل شدن به کسی از روی عجز و ناتوانی

گزینه ۴: کله بر زمین زدن کنایه از اظهار عجز و ناتوانی کردن است.

۶۱۴. **گزینه ۳:** سر به گردون افراشتن کنایه از رشد کردن و بلند شدن و نام بر آب نگاشتن کنایه از محو و نابود کردن است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: آب با ریسمان بستن کنایه از کار غیرممکن یا بیهوده است.

گزینه ۲: آب به غربال پیمودن کنایه از کار بیهوده کردن است.

گزینه ۴: شیشه بر سنگ آمدن کنایه از فاش شدن راز است.

۶۱۵. **گزینه ۳:** ۱. باد در سر داشتن کنایه از غرور است ۲. در یک پوست گنجیدن کنایه از صمیمی بودن است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: ابرو ترش کردن کنایه از خشم و عصبانیت است.

گزینه ۲: خون در شیشه کردن کنایه از شدت عذاب دادن است.

گزینه ۴: دامن به دندان گرفتن کنایه از آماده حرکت شدن است.

۶۱۶. **گزینه ۱:** بیت «الف»: ۱. فرو مردن چراغ کنایه از بی‌رونق شدن ۲. آستین بر افشاندن کنایه از رقصیدن و شادی کردن است.

بیت «ب»: ۱. تنگ چشم شدن کنایه از خسیس شدن است ۲. چشم بر چیزی داشتن کنایه از توجه کردن است.

بررسی سایر موارد:

ج: در جامه نگنجیدن کنایه از شدت شادی و شغف است.

ز: در این گزینه هیچ کنایه‌ای وجود ندارد.

۶۱۷. **گزینه ۳:** مفهوم مشترک: در طی روزگار عاشقان زیادی در مسیر عشق کشته شده‌اند.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: عاشقی که از جان خود بگذرد به وصال می‌رسد.

گزینه ۲: عاشق با عنایت معشوق خوش است و حاضر است جانش را بدهد.

گزینه ۴: در فراق یار بسیار اشک ریختم

۶۱۸. **گزینه ۴:** مفهوم مشترک: پایداری و وفاداری در عشق تا هنگام مرگ

گزینه ۱: عاشق به دنبال درمان عشق نیست و درمان عشق را مرگ می‌داند.

۶۱۹. **گزینه ۲:** مفهوم مشترک: شتابان گذشتن عمر

۶۲۰. **گزینه ۴:** مفهوم مشترک ابیات: روزگار همیشه یک‌گونه نیست

گاهی شادی و گاه غم است.

بیت «۴»: غنیمت شماری عمر

۶۲۱. **گزینه ۳:** مفهوم مشترک: هر کسی هر عملی انجام دهد نتیجه‌اش را می‌بیند.

گزینه «۳»: در توصیف شاه عادل است.

۶۲۲. **گزینه ۳:** مفهوم مشترک: شکایت از گذشتن عمر در غفلت و بی‌خبری

گزینه «۳»: عاشق با دیدن معشوق، دیگر خواب و آرامش ندارد.

پاسخ آزمون جامع فصل ۱

۶۲۳. **گزینه ۲:** «جمشید و خورشید» سروده سلمان ساوجی و «تاریخ گزیده» نوشته حمدالله مستوفی است.

۶۲۴. **گزینه ۳:** مولوی شاخص‌ترین شاعر عارف قرن هفتم است.

۶۲۵. **گزینه ۴:** موضوع کتاب «تاریخ گزیده»، تاریخ پیامبران، خلفای چهارگانه، خلفای عباسی و تاریخ ایران تا سال ۷۳۰ ه. ق است.

۶۲۶. **گزینه ۱:** محاکمة اللغتين نوشته امیرعلیشیر نوایی است.

۶۲۷. **گزینه ۲:** بیت «ب»:

ذ ر یا ک | ش ا ن ع م | را | آ ز | م و | چ | خ و ن | ت ن ر س ا ن
- - - | - - - | - - - | - - - | - - - | - - -
با آه ل | ن و ج | م ر س ل | ط و ق ا ن | چ | ک ا ر د ا ز د

بیت «ج»:

آ ز ب د | ز ر | چ | خ ا | ه ی | ز ا ن | ر و | ک | ع ا | ش ق ا ن | را
- - - | - - - | - - - | - - - | - - - | - - -
ب ی ر و ن | ز | ر و ی | چ ن | ز ر | و ج | ه ی | د | م ر | ن | با | ش د
- - - | - - - | - - - | - - - | - - - | - - -

بررسی سایر عبارات:

الف: - U / - U -- / U U - U / - U --

ب: --- U / U -- / --- U / U --

ه: -- / U U -- / U U -- / U U --

۶۲۸. **گزینه ۲:**

م ر | چ | ز ر | ذ ر | خ ا | ک م ی | ج و | ی م | ک | آ ز | خ ا | گ ت | ز ر
- - - | - - - | - - - | - - - | - - - | - - -

تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های ۷، ۸ و ۹

۱ اوضاع قرن اول تا ششم

- مرکزیت ادبی از خراسان به عراق عجم منتقل شد.
- سبک‌های «بینابین» و «آذربایجانی» از سبک «خراسانی» فاصله گرفتند و کم‌کم «سبک عراقی» پدید آمد.
- سبک عراقی از قرن هفتم تا دهم به مدت ۳۰۰ سال سبک غالب متون فارسی شد.
- اولین نشانه‌های تغییر سبک در زمان سلجوقیان آغاز شد، اما خراسان هنوز به طور کامل ویران نشده بود.

۲ اوضاع قرن هفتم

- حمله مغول خرابی و ویرانی فراوانی در زمینه‌های مختلف ایجاد کرد.
- بزرگانی چون نجم‌الدین کبری، فریدالدین عطار نیشابوری و کمال‌الدین اسماعیل کشته شدند.
- کمال‌الدین اسماعیل درباره قتل عام مغولان شعر سرود. (کس نیست که تا بر وطن خود گردید...)
- دیگر از دربارهای ادب‌دوست و خاندان‌های فرهنگ‌پرور خبری نبود.

درس اول

۱

- موش و گربه: بیان ناهنجاری‌های اجتماعی به شیوه طنز و تمثیل
- تاریخ گزیده: تاریخ پیامبران - خلفای چهارگانه - خلفای بنی‌عباس - تاریخ ایران تا سال ۷۳۰ ه. ق
- شاعران و نویسندگان قرن نهم و آثارشان (رنگی‌ها به نثر هستند)

- جامی: بهارستان - نجات‌الانس - تحفة الاحرار
- شاه‌نعمت‌الله ولی: دیوان شعر
- دولت‌شاه سمرقندی: تذکره دولتشاه
- شاعران و نویسندگان قرن نهم و ویژگی‌هایشان
- جامی: معروف‌ترین شاعر قرن نهم
- شاه‌نعمت‌الله ولی: در تصوف مقامی بلند داشته - سرسلسله صوفیان نعمت‌اللهی - دیوان شعر عرفانی
- دولت‌شاه سمرقندی: نویسنده
- آثار قرن نهم و ویژگی‌هایشان
- بهارستان: به تقلید از گلستان سعدی (نثر مسجع)
- نجات‌الانس: به تقلید از تذکره‌الاولیای عطار - در بیان حقایق عرفانی و ذکر احوال عارفان
- تحفة الاحرار: از جمله مثنوی‌های جامی به تقلید از نظامی
- تذکره دولتشاه: به تشویق امیرعلیشیر نوایی - شرح حال بیش از صد تن از شاعران ایرانی از آغاز تا زمان مؤلف

درس اول

۷

- همه‌گیر و رسمی شدن زبان فارسی در هند (تا زمان استعمار انگلیس)
- توسعه اصفهان (پایتخت) هم‌زمان با هند از دیدگاه ادبی شور و توسعه در شهرهای دیگر به جز اصفهان (خراسان، آذربایجان و نواحی مرکزی)
- وضعیت دربار صفوی در قرن دهم
- شاهان صفوی در ترویج و نفوذ زبان ترکی در ایران نقش داشتند.
- شاهان صفوی به فارسی هم به‌نوعی علاقه داشتند و کتاب یا شعر هم دارند.
- توجه شاهان صفوی به انواع هنر و مسائل فرهنگی به دلایل زیر:
  - ۱ داشتن مقام شیخی و رهبری طریقت و تلاش برای حفظ مقام فرهنگی
  - ۲ تماس نزدیک با رؤسای مذاهب
  - ۳ داشتن رقابتی چون شاهان عثمانی و هندی که به فرهنگ توجه داشتند.
- انواع هنر مورد توجه: شاعری - معماری - قالی‌بافی - سفالگری - شیشه‌سازی - نقاشی - تذهیب و خوشنویسی
- مفاخر هنر: بهزاد در دوره شاه‌اسماعیل - رضا عباسی در دوره شاه‌عباس

درس هفتم

۱۳

۳ اوضاع قرن نهم

- حمله تیمور گورکانی بعد از مغولان باعث خرابی بیشتر شد.
- بازماندگان تیمور مثل بازماندگان چنگیز، بعد از مدتی در ایران متمدن شدند.
- پس از مرگ تیمور، شاهرخ شهر هرات را مرکز فرمانروایی خود قرار داد و هنرمندان را تشویق کرد.
- هنرهایی چون مینیاتور، معماری و تذهیب گسترش یافت + تاریخ‌نویسی ادامه یافت + ادبیات رونقی تازه گرفت.
- رونق ادبیات در این دوران بنیادی نبود و تقلیدی بود. کتاب‌های تحقیقی این دوره عمدتاً سطحی بود.
- بایسنقر میرزا، پسر شاهرخ، نیز هنردوست بود. در زمان او هنرمندان، قرآن کریم و شاهنامه فردوسی را به خط خوش نگاشتند و با تصاویری زیبا آراستند.

۴ شاعران و نویسندگان قرن هفتم و آثارشان (رنگی‌ها به نثر هستند)

- مولوی: مثنوی معنوی - دیوان شمس - فیه ما فیه - مجالس سبعه - مکاتیب
- سعدی: بوستان - گلستان
- فخرالدین عراقی: عشاق‌نامه - لمعات
- نجم‌الدین رازی: مرصادالعباد من المبدأ الی المعاد
- عظاملک جوینی: تاریخ جهانگشا

درس اول

۳

۵ مقایسه ویژگی‌های فکری سبک خراسانی و عراقی

خراسانی	عراقی
ستایش خرد	ستایش عشق
شادی‌گرایی	غم‌گرایی
وصال	فراق
واقع‌گرایی (توجه به دنیای بیرون)	ذهن‌گرایی (توجه به دنیای درون)
روحیه حماسی و پهلوانی	روحیه عرفانی و اخلاقی
باور به اختیار و اراده	باور به قضا و قدر
زمینی‌بودن معشوق	آسمانی بودن معشوق
بازتاب اندک علوم در شعر	بازتاب بیشتر علوم در شعر

۶ ویژگی‌های زبانی نثر سبک عراقی

- نثر فنی: تضعیف در قرن هفتم - نابودی در قرن هشتم با سیطره تیموریان
- نثر ساده: در قرن هشتم در اکثر کتاب‌ها جایگزین نثر فنی

درس چهارم

۹

- وحشی بافقی: حد واسط سبک عراقی و هندی - شاخصه اصلی: واقع‌گرایی
- محتشم کاشانی: معروف در شعر مذهبی - ترکیب‌بند عاشورایی «باز این چه شورش است...»
- شاعران قرن یازدهم و ویژگی‌هایشان
- کلیم کاشانی: خلاق‌المعانی ثانی (به‌سبب مضمون‌های ابداعی فراوان) - لطف غزلیات به خاطر ابداع معانی و خیال‌های رنگین - برجستگی سخن به‌خاطر ضرب‌المثل‌ها و الفاظ محاوره
- صائب تبریزی: خدوندگار مضامین تازه شعری - معروف‌ترین شاعر سبک هندی - از پرکارترین شاعران فارسی - مشهور در غزل - تک‌بیت‌های شاهکار و تبدیل آن‌ها به ضرب‌المثل - معروف است که هیچ معنا و مضمونی در جهان نیست که در شعر او نباشد (گل قالی، تندباد و تبخال) - تحقیق و تتبع در آثار قدما در عین حال پرهیز از کاربرد زبان قدیم
- بیدل دهلوی: غزل‌های خیال‌انگیز - کاربرد مضمون‌های بدیع و دور از ذهن - مضمون‌های پیچیده - استعاره‌های رنگین، خیال‌انگیز و سرشار از ابهام - تخیل‌های رمزآمیز شاعرانه

درس هفتم

۱۵

- بوستان: در قالب مثنوی - درس اخلاق و حکمت می‌دهد - حاصل تجربیات سعدی
- گلستان: به نثر مسجع - درس اخلاق و حکمت می‌دهد - حاصل تجربیات سعدی
- عشاق‌نامه: هر فصل این مثنوی یکی از مباحث عرفانی است - پایان با تمثیل و حکایت
- لمعات: سیر و سلوک عارفانه - در قالب نظم و نثر
- مرصادالعباد من المبدأ الی المعاد: در بیان سلوک دین و تربیت نفس انسانی - نثر گاه ساده و گاه داری سجع و موازنه - نقل آیات و احادیث و اشعار - مرتبه والا در متون عارفانه
- تاریخ جهانگشا: در شرح ظهور چنگیز، احوال و فتوحات او، تاریخ خوارزمشاهیان، فتح قلعه‌های اسماعیلیه و حکومت جانشینان حسن صباح - نثر مصنوع و دشوار
- جامع‌التواریخ: نثری عالمانه و پخته
- المعجم فی معاییر اشعارالعجم: از مهم‌ترین و نخستین آثار در علم عروض، قافیه، بدیع و نقد شعر - نثر ساده و عالمانه - مقدمه مصنوع
- شاعران و نویسندگان قرن هشتم و آثارشان (رنگی‌ها به نثر هستند)
- خواجوی کرمانی: مثنوی‌هایی به پیروی از نظامی

درس اول

۵

۷ ویژگی‌های فکری نثر سبک عراقی

- کاهش صحت و اتقان مطالب و ضعف و انحطاط فکری (به علت کشتن یا متواری ساختن قضا و نابودی کتابخانه‌ها)
- تضعیف تحقیق و تتبع بین علما و ادیبان (به علت نبودن استادان بزرگ و از بین رفتن مراکز علمی)
- عدم وجود کتاب عرفانی مهم (به علت درسی کردن عرفان و شرح اصطلاحات و پیچیده جلوه دادن آن)
- (به علت کنار آمدن مدعیان عرفان با مغولان و از دست دادن اصالت)

۸ کتاب‌های نثر دوره عراقی و ویژگی‌هایشان

- اتوار سهیلی: نوشته ملاحسین واعظ کاشفی بازنویسی کلیده و دمنه به زبان ساده
- ظفرنامه شامی: قدیمی‌ترین تاریخ درباره تیمور دستور تیمور به ساده‌نویسی در مقدمه کتاب ذکر شده
- محاکمه‌اللفتین: اثر امیرعلیشیر نوایی به ترکی
- بابرنامه: اثر ظهیرالدین بابر به ترکی

درس چهارم

۱۱

- واقع‌گرا بودن زبان (زبان حقیقی مردم همان دوره)
- بی‌توجهی به زبان، بی‌دقتی در کاربرد جمله‌ها و ترکیب‌ها
- ویژگی‌های ادبی شعر سبک هندی
- استفاده کمتر، طبیعی و تصادفی از بیان و بدیع (به دلیل کم‌توجهی شاعران کوچه و بازار به آرایه‌های ادبی)
- رواج آرایه‌های ادبی در شعر برخی شاعران شاخص
- آرایه‌های پرکاربرد: تشبیه - تلمیحات رایج و نه نادر - حسن تعلیل - حس‌آمیزی - تمثیل و اسلوب معادله
- قالب مسلط: غزل / قالب حقیقی: مفردات (تک‌بیت‌ها)
- غزل گاهی به چهل بیت می‌رسد: تک‌بیت‌های مستقلی با رشته قافیه و ردیف
- استفاده از ردیف‌های طولانی و خوش‌آهنگ (خواهم شدن، می‌شود پیدا و ...)
- ویژگی‌های فکری شعر سبک هندی
- معنی‌گرا بودن (صورت‌گرا نیست) و توجه به معنی بیشتر از زبان
- وجود مضامین مختلف و گسترده از هر پدیده‌ای در عالم یا هر موضوعی در ذهن
- معروف است که هیچ معنا و مضمونی در جهان نیست که در شعر صائب نباشد. (گل قالی، تندباد و تبخال)

درس هفتم

۱۷